

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра екології та природозахисних технологій

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

зі спеціальності 101 «Екологія»

Тема: Екологічний туризм як форма розвитку природоохоронних територій

Завідувач кафедри Пляцук Л. Д. _____
(підпис)

Керівник проекту Васькін Р. А. _____
(підпис)

Консультанти:

з охорони праці Васькін Р. А. _____
(підпис)

з економічної частини Павленко О. О. _____
(підпис)

Виконавець

студент групи ЕК.мз-92с Кузьоменська К.В. _____
(підпис)

Суми 2021

Сумський державний університет
Центр заочного, дистанційного та вечірнього навчання
Кафедра екології та природоохоронних технологій
Спеціальність 101 «Екологія»

ЗАТВЕРДЖУЮ:
Зав. кафедрою _____
_____ 20__ р.

ЗАВДАННЯ

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА
Кузьоменській Крістині Валеріївні
(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема проекту (роботи) Екологічний туризм як форма розвитку природоохоронних територій

затверджена наказом по університету від "01" грудня 2020 р. № 2318-II

2. Термін здачі студентом закінченого проекту (роботи) 15 січня 2021 року

3. Вихідні дані до проекту (роботи) Про природно-заповідний фонд України: Закон України від 16 черв. 1992 р. № 2456-XII, Проект організації території регіонального ландшафтного парку, охорони, відтворення та рекреаційного використання його природних комплексів та об'єктів , Management Guidelines for IUCN Category V Protected Areas Protected Landscapes/Seascapes.

Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, що їх належить розробити): Стан і розвиток екологічного туризму в Україні та в світі, Вплив екотуризму на НС, Еколого-економічний підхід до раціонального використання регіональних і місцевих ресурсів екологічного туризму

4. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень) Перелік об'єктів природно-заповідного фонду Сумської області, Пропоновані заходи, еколого-економічне обґрунтування, методика еколого-економічної оцінки природоохоронних заходів та туристичної діяльності.

5. Консультанти по проекту (роботі), із значенням розділів проекту, що стосуються їх

Розділ	Консультант	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
Охорона праці	Доц. Васькін Р.А.		
Економічна частина	Доц. Павленко О.О.		

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№	Назва етапів дипломного проекту (роботи)	Термін виконання етапів проекту (роботи)	Примітка
1	Літературний огляд за досліджуваною проблематикою	Вересень 2020 р.	
2	Аналіз законодавчої бази щодо екологічного туризму та захисту об'єктів природно-заповідного фонду	Вересень-Жовтень 2020 р.	
3	Аналіз туристичного потенціалу Сумської області	Жовтень-листопад 2020 р.	
4	Розробка рекомендацій щодо розвитку екологічного туризму на охоронних об'єктах ПЗФ	Листопад 2020 р.	
5	Економічні розрахунки запропонованих заходів	Грудень 2020 р.	
6	Робота над розділом «Охорона праці та безпека у надзвичайних ситуаціях»	Грудень 2020 р.	
7	Оформлення роботи	січень 2021 р.	

6. Дата видачі завдання 15.09.2020

Студент _____

Керівник проекту _____

РЕФЕРАТ

Структура та обсяг випускної кваліфікаційної роботи магістра.

Робота складається із вступу, шести розділів, висновків, списку використаних джерел, який містить 32 найменування. Загальний обсяг кваліфікаційної роботи магістра становить 108 с., у тому числі 2 таблиці, 14 рисунків, список використаних джерел на 4 сторінках.

Метою роботи є використання даних про стан та розвиток екотуризму в країні, а також зарубіжного досвіду з проблеми, що вивчається, з метою виявлення та зазначення завдань розвитку екотуризму в Україні та його впливу на навколишнє середовище .

Предметом дослідження є стан та проблеми розвитку екологічного туризму та його вплив на стан навколишнього середовища, а також розробка рекомендацій щодо використання досвіду зарубіжних країн у розвитку вітчизняного екотуризму.

Для досягнення мети роботи необхідно послідовно вирішувати ряд конкретних завдань:

- вивчити поняття екотуризму та історичні аспекти його розвитку;
- розглянути світовий досвід розвитку екотуризму;
- вплив екотуризму на навколишнє середовище;
- розробити рекомендації щодо розвитку галузі екотуризму при збереженні та охороні навколишнього середовища на основі вивчення зарубіжного досвіду.

Ключові слова: ТУРИЗМ, РЕГІОНАЛЬНИЙ ПАРК, ЛАНДШАФТ, ЗАХИСТ, РЕКРЕАЦІЯ, ТУРИСТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ, ДОВКІЛЛЯ.

велику різноманітність, унікальність, привабливість територій, які ще не охоплені процесами урбанізації та інтенсивного сільськогосподарського виробництва. Водночас екологічний, мисливський, етнічний, освітній та інші пріоритетні напрямки в'їзного туризму в Україні на даний час формуються і характеризуються вкрай незначними пропорціями. Їх загальна частка в структурі організованого припливу може бути оцінена на рівні менше 10 відсотків, тоді як в європейських країнах цей показник сягає 30 відсотків.

Створення сприятливих умов для розвитку екологічного туризму в майбутньому є важливим напрямком розвитку туризму в Україні.

У зв'язку з цим особливо актуальним є вивчення потенціалу та особливостей розвитку екологічного туризму в Україні.

Метою даної роботи є використання даних про стан та розвиток екотуризму в країні, а також зарубіжного досвіду з проблеми, що вивчається, з метою виявлення та зазначення завдань розвитку екотуризму в Україні та його впливу на навколишнє середовище .

Предметом дослідження є стан та проблеми розвитку екологічного туризму та його вплив на стан навколишнього середовища, а також розробка рекомендацій щодо використання досвіду зарубіжних країн у розвитку вітчизняного екотуризму.

Для досягнення мети роботи необхідно послідовно вирішувати ряд конкретних завдань:

- вивчити поняття екотуризму та історичні аспекти його розвитку;
- розглянути світовий досвід розвитку екотуризму;
- вплив екотуризму на навколишнє середовище;
- розробити рекомендації щодо розвитку галузі екотуризму при збереженні та охороні навколишнього середовища на основі вивчення зарубіжного досвіду.

Підп. і дата						
Інв.№дубл.						
Взаєм.інв.№						
Підп. і дата						
Інв.Неподл.						
Вип	Арк	№ докум.	Підп.	Дат	<p style="font-size: 24px; margin: 0;">EK 19320659</p>	<p style="font-size: 12px; margin: 0;">Арк</p> <p style="font-size: 12px; margin: 0;">6</p>

Методологічну, теоретичну та інформативну основу дослідження склали законодавчі, нормативні та методичні документи, а також статистичні дані та інформація Республіки Україна.

При написанні дипломної роботи були використані методи аналізу та синтезу, порівняння та узагальнення, діалектичний метод пізнання, статистико-економічний, соціологічний.

Інв.Неподл.	Підп. і дата	Взаєм.інв.№	Інв.№дубл.	Підп. і дата	7
Вип	Арк	№ докум.	Підп.	Дат	ЕК 19320659

збереженню унікальних природних територій, рідкісних видів рослин і тварин та впізнаваних місцевих культур.

З розвитком організованого туризму одним із перших напрямків було подорож у світ природи. У середині минулого століття Томас Кук почав організовувати поїздки в шотландські гори, а в 1863 році запропонував перше комерційне сходження на Монблан. Інтерес до таких поїздок значною мірою сприяв англійським романтикам, які у своїх роботах прославляли красу дикої природи та дивовижний світ альпійських вершин, долин та луків. На американському континенті подорожі до природного світу стали популярними завдяки літературним описам відомих натуралістів та натуралістів, які брали участь у наукових експедиціях - М. Левецк, В. Кларк, Д. Одюбон.

Значну роль у залученні людей до пізнання природних пам'яток зіграли такі письменники та мандрівники другої половини 19 століття, як Н.М. Пржевальський, П.П. Семенов-Тянь-Шанський, Д.Н. Мамін-Сібір'як, який вивчав, описував і оспівував природу Росії. У цей період з'явилося і стало широко відомим «Товариство любителів природознавства» з філіями у багатьох містах, Кримським гірським клубом та Кавказьким гірським товариством. Гірський туризм набуває все більшого поширення в країні, велика увага приділяється екскурсійній діяльності [2, с.264].

Наприкінці минулого століття подорожі дикої природи по всьому світу ставали дедалі популярнішими. Цьому значно сприяло створення системи національних парків (перший у світі національний парк, Єллоустоун, був створений в 1872 р. В США). Тим не менше, ці поїздки, цей туризм, метою якого було в основному помилуватися мальовничими пейзажами, зберегли елітарний характер і були доступні лише небагатьом.

XX століття приносить кардинальні зміни у фокусі та масштабах подорожей на природі. На початку століття полювання на сафарі в екзотичних країнах вважалося особливо престижним для того, щоб отримати найбільші "трофеї" слонів, носорогів тощо. У 1950-х фотосафарі стали популярнішими, ніж

Інв.Неподл.	Підп. і дата	Взаєм.інв.№	Інв.№дубл.	Підп. і дата						Арк
					Вип	Арк	№ докум.	Підп.	Дат	9

ЕК 19320659

мисливські експедиції; однак головним предметом інтересу все-таки є "велика п'ятірка" - тобто. п'ять найбільших видів африканських ссавців, які раніше найбільше цінувались як мисливські трофеї (слон, носоріг, буйвол, лев, леопард).

Після Другої світової війни туристична індустрія поширилася по всьому світу. Технічна революція в галузі транспорту та зв'язку зробила найвіддаленіші природні зони доступними для масового туризму. У сімдесятих роках подорожі одержимих замінили туризм населення середніми і навіть низькими доходами, розвивався молодіжний туризм - піші та кінні прогулянки, піші прогулянки, гірські лижі, рафтинг ...

Все це призвело до того, що великий капітал став концентруватися в туристичному бізнесі. Швидке зростання туристичної галузі призвело до концентрації виробництва. → З'явилися мережі готелів, розпочато будівництво туристичних центрів ...

Вкладаючи великі кошти в розвиток туризму, великий капітал вимагав максимального прибутку в найкоротші терміни. Природний ландшафт і місцеве населення в цьому випадку сприймалися лише як передумова, засіб досягнення мети. Не дивно, що внаслідок зростання такої масової нерегульованої відвідуваності красивих природних комплексів це мало дуже негативний вплив на них, а також на місцеве соціально-культурне середовище: рідкісні рослини знищені, дерева вниз, вода тіла забруднені, ґрунти втоптани, зникли або популяція багатьох видів тварин значно зменшилась ... Під загрозою опинилися як дика первинність унікальних природних куточків, так і місцева економіка та культурні цінності країн-господарів.

Цей односторонній розвиток туризму, який отримав назву «жорсткий туризм», відбувся протягом останніх десятиліть у багатьох країнах світу.

Рятуйте Альпи! Сад на даху Європи знаходиться в небезпеці "- так назвав відомий австрійський журналіст Леопольд Люксхандерль свою книгу, видану у Відні в 1983 році [3, с.304].

Інв.Неподл.	Підп. і дата	Взаєм.інв.№	Інв.№дубл.	Підп. і дата						Арк
										10
Вип	Арк	№ докум.	Підп.	Дат	EK 19320659					

відповідальний туризм. Існує дві моделі екотуризму - реалізовані переважно в непорушеному характері (сформовані в США та Канаді, найбільш повно втілені в Австралії, тому його іноді називають австралійськими) і реалізовані в культурному ландшафті та підтримують той самий ландшафт (західноєвропейська модель). У 1960-х роках було усвідомлення глобальних наслідків людської діяльності; увага громадськості до навколишнього середовища, особливо в промислово розвинутих країнах, зростає. Телешоу про природу та подорожі набирають величезної популярності. У Сполучених Штатах з'являються сафари для спостереження за птахами, походи на верблюдів, пішохідні екскурсії до цікавих природних районів під керівництвом кваліфікованих гідів. У США через загрозу глобального зменшення популяції китів розвивається ціла туристична індустрія щоб спостерігати за ними. У 1966 р. Ця діяльність отримала настільки широку реакцію, що внаслідок тиску громадськості декілька видів китів були взяті під абсолютний захист. Цей період знаменує собою народження принципово іншого типу мандрівників, що напрочуд зробило всю туристичну індустрію більш екологічно чистою - екотуризм (Seballos-Lascrain, 1993).

У 1980 р. Німецький футуролог Роберт Юнгк ввів термін "м'який туризм" [цит. писав: Сапру-нова В.Б. Туризм: еволюція, структура, маркетинг. Ред. "Ос-89", 1997]. У 1983 р. Мексиканський економіст з охорони навколишнього середовища Гектор Себаллос-Ласкурейн ввів термін "екотуризм" [Seballos-Lascrain, 1996]. Таким чином, майже одночасно як у Старому, так і в Новому Світі була сформульована ідея туризму, сумісна з екологічними та соціальними вимогами - відповідає за природу, сприяє її охороні, підвищує екологічну культуру мандрівників, виконує освітню функцію, поважає традиційні культури та місцеві громади [4, с .592]. Таким чином, поява поняття "екотуризм" сприяло кільком тенденціям. По-перше, туризм став однією з найбільших світових економічних видів діяльності. Кількість відвідувачів заповідних територій у всьому світі настільки зросла, що потенційна шкода, яку вони можуть заподіяти

Інв.Неподл.	Підп. і дата	Взаєм.інв.№	Інв.№дубл.	Підп. і дата						Арк
										12
Вип	Арк	№ докум.	Підп.	Дат	EK 19320659					

1.2 Сучасна концепція екотуризму

Характерними рисами екотуризму є те, що він заохочує та задовольняє бажання спілкуватися з природою, запобігає негативному впливу на природу та культуру та заохочує туроператорів та туристів робити свій внесок у збереження природи та соціально-економічний розвиток. Таким чином, екотуризм є важливою складовою сталого розвитку природних територій. Незавжди помітити, що більшість визначень екотуризму базуються або на меті досягнення стійкості, або на засобах досягнення цієї мети, будь то "мінімізація негативних впливів на природне та культурне середовище", "посилення економічної віддачі на користь охорона природи" або екологічне виховання. Тому Крейг Ліндберг (Lindberg et al., 1998) пропонує використовувати більш просте і загальне концептуальне визначення:

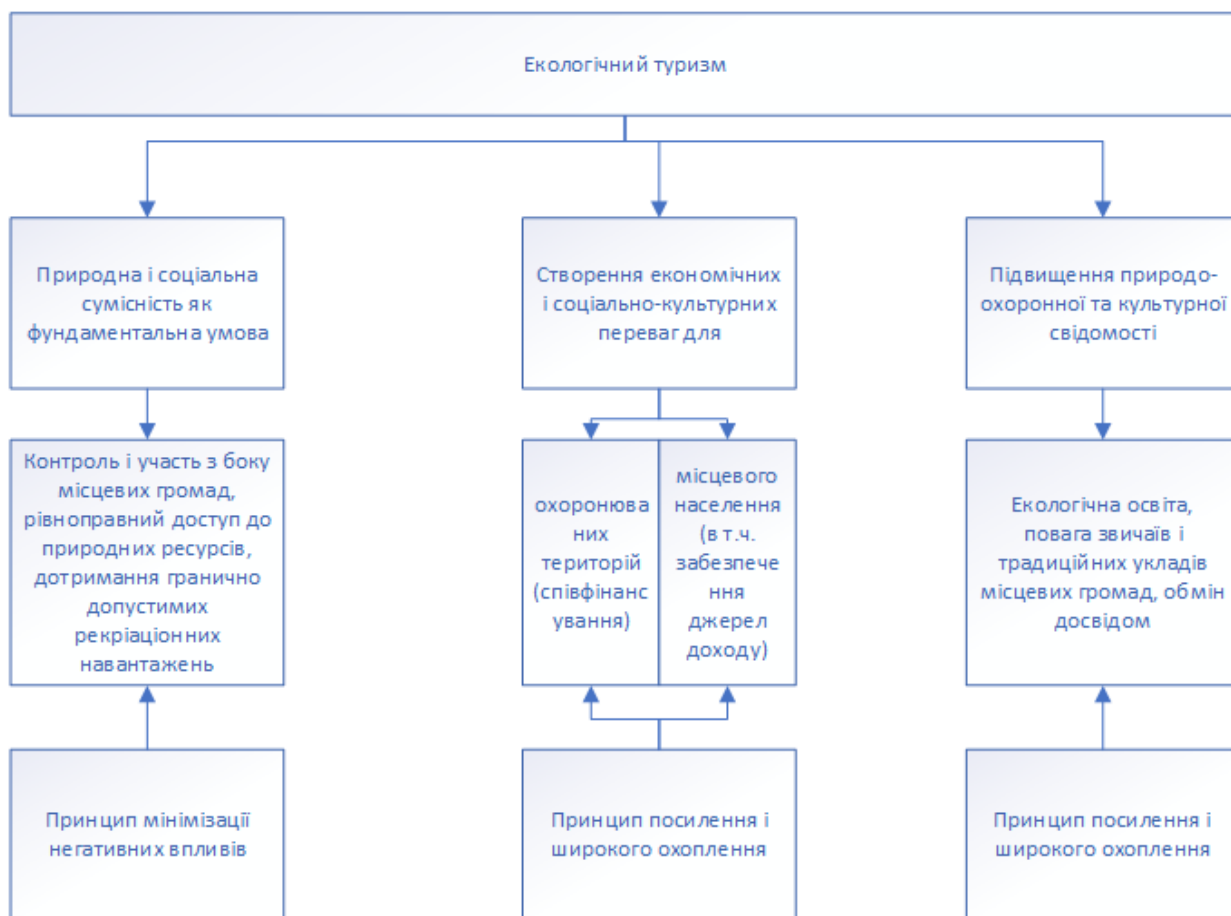

Рисунок 1.1 Концепція екологічного туризму

Підп. і дата
Інв.№дубл.
Взаєм.інв.№
Підп. і дата
Інв.№подл.

Вип	Арк	№ докум.	Підп.	Дат
-----	-----	----------	-------	-----

«Екотуризм - це стійкий туризм та орієнтована на природу рекреація». Стійкість у туризмі передбачає позитивний загальний баланс екологічних, соціальних, культурних та економічних наслідків туризму, а також позитивний вплив відвідувачів один на одного. Таким чином, ті види туристичної діяльності, які мають найбільший загальний позитивний ефект з точки зору екології, економіки та соціального розвитку, є більш стійкими. Термін "екотуризм" у зарубіжній практиці був вперше офіційно використовувався в першій половині 1980-х. Цей термін загалом відображав ідею гармонії між екологією та відпочинок і набув великої популярності, проте, поки що час точного і загальновизнаного визначення терміна "екотуризм" в Україні наукова література не впроваджена. Обласна та муніципальна влада здатні ефективно управляти ресурсами та використовувати їх екологічного туризму, необхідно, перш за все, визначити поняття "екотуризм" з урахуванням позицій іноземних та вітчизняних експертів у цій галузі, а також встановити найбільш загальні принципи, визначаючи суть цього поняття. Щоб вирішити проблему було проведено аналіз поняття "екологічний туризм". Міжнародний союз охорони природи (UICN) забезпечує наступне визначення екологічного туризму - "відповідальний за навколишнє середовище подорожує відносно безперешкодно природних зон для того, щоб насолоджуватися природою і культурні визначні пам'ятки та їх вивчення для просування охорона природи та надання так званого "м'якого" впливу на середовище, що забезпечує значні соціальні економічна участь місцевого населення та місцевого населення мешканці певних вигод від цієї діяльності. Засоби екотуризму (TIES) екотуристично відповідальні подорожі природними зонами, сприяння збереженню природи та покращенню добробуту місцевого населення”[26].

Експерт в галузі екологічного туризму Т. Веллах охарактеризував екотуризм, як «туризм, що включає подорожі в місця з відносно незайманою природою, з метою отримання уявлень про природні і культурно-етнографічні особливості місцевості, що не порушує при цьому цілісності екосистем і

Інв.Неподл.	Підп. і дата	Взаєм.інв.№	Інв.№дубл.	Підп. і дата						Арк
										17
Вип	Арк	№ докум.	Підп.	Дат	EK 19320659					

(оновлення духовних та фізичних сил людини, відпочинок).

Рисунок 1.2 Функції екологічного туризму

Екологічний туризм Заохочує у пасажирів і задовольняє їх бажання спілкуватися природа Зменшує негативно вплив на культуру місцеве населення і природа Це обнадіює туроператори та туристична сприяти захисту природно-соціальна економічно розвитку Особливості екотуризму включають: - заохочення та задоволення бажання туристів до спілкування природи через цілеспрямовані подорожі до практичного незмінені та незаймані природні зони, які представлені скрізь, як правило, у формі національних і природні парки та заповідники, а також у вигляді заповідників, пам'ятників природа і заповідники; - відносно слабкий негативний вплив на навколишнє середовище природне середовище («м'який туризм»). Саме цей аспект він створив екотуризм є практично єдиним видом економіки використання природних ресурсів в межах особливо охоронюваних територій природні зони (ПА); - зменшення негативного впливу на навколишнє середовище та культури, а також заохочення туроператорів та туристів до просування охорона природи та соціально-економічний розвиток території; - поєднання відпочинку, розваг та екологічного виховання для туристів, що передбачає наявність певних, часом цілком суворі вимоги до відвідувачів, повага до яких є головна умова успішного розвитку

Інв.Неподл.	Підп. і дата	Інв.№дубл.	Взаєм.інв.№	Підп. і дата	Вип	Арк	№ докум.	Підп.	Дат	EK 19320659	Арк
											19

цього виду туризму; - доступність для місцевого населення від розвитку екотуризму та відсутність суперечності між його інтересами та соціальними економічний розвиток території; Так місцеві громади не лише приваблюють службою персонал на виставках, але також має можливість жити заповідна зона, що означає - вести оригінальний спосіб життя, займатися традиційною діяльністю, включаючи використання "Економічний" режим природокористування;

- бути частиною туристичної галузі, що займається виробництвом та продаючи туристичний продукт, суб'єкти господарювання отримують вигоду прибуток "Екологічний туризм - це туризм до незайманих куточків природи ". діяльність, заснована на наступних принципах: - мінімізація негативних наслідків для навколишнього середовища та соціокультурний характер, підтримка навколишнього середовища екологічна стабільність; - подорож на природу, в якій основний зміст такий подорож - це «пізнання природи, місцевих звичаїв та культура "; - допомога в охороні природи та місцевого соціально-культурного середовища; - екологічна освіта та обізнаність; - участь місцевих жителів та їх доходи від туризму діяльності, що створює економічні стимули для їх захисту природа; - економічна ефективність та внесок у сталий розвиток відвідані регіони. Ці символи вказані як основні для вчені з екотуризму Е.І. Ледовських та Н.В. Моральова, які є членами Фонду розвитку екотуризму Дерсу Узала.

Недоліком багатьох наведених визначень є впровадження найважливішої складової екологічного туризму, роблячи висновок, крім екологічного виховання та навчання, в формування екологічної свідомості у туристів. Мамаєва Н.Н. визначає екологічний туризм як різновид природний туризм, який найчастіше здійснюється у відносному незаймані впливом людини куточки природи з ціллю ознайомлення з традиційним способом життя місцевого населення, а також екологічна освіта. У цих умовах основні фактори для реалізації цього туризму є: забезпечення збереження природного та культурного складне, дбайливе

Інв.Неподл.	Підп. і дата	Взаєм.інв.№	Інв.№дубл.	Підп. і дата						Арк
										20
Вип	Арк	№ докум.	Підп.	Дат	EK 19320659					

використання природних ресурсів, а також підтримка місцевої, переважно традиційної економіки. На мою думку, важливим аспектом аналізу специфіки екотуризму Усова Н.В. [30], є описом основних принципів цього типу туризму.

Рисунок 2 - Принципи екотуризму

Такі принципи екологічного туризму, як екологічний освіта та просвіта, участь місцевих жителів та здобуття їх

Принципи екологічного туризму Подорож на природу, знайомство з дикою природою, а також місцевими звичаями та культурою. Мінімізація негативних наслідків еколого-соціального та культурного характеру Економічна ефективність та внесок у сталий розвиток відвіданих регіонів Допомога в охороні природи та на місцях соціокультурне середовище. Екологічна освіта та просвіта Участь місцевих жителів та квітання дохід від туризму, а також економічний Ефективність та внесок у сталий розвиток відвіданих регіонів, на думку Вестерна Д., вимагають додаткового опису, представлено в таблиці 2.

У більш широкому розумінні екотуризм можна визначити як одна з форм відпочинку, яка безпосередньо пов'язана з використання природного потенціалу, що включає подорожі та відпочинок у дещо зміненому природному середовищі існування [29]. Це діяльність також пов'язана з вдосконаленням людей відповідно до заповідна природа. Отже, екотуризм є яскравий приклад поєднання природи, подорожей та екології, що служить розвиток духовних, фізичних та пізнавальних принципів у людини. Таким чином, розкриття концепції екотуризму через вищезазначених принципів, автор дійшов висновку, що екологічний туризм є перспективним напрямком з економічної та соціокультурної сторони, і представляє одну з найбільш популярні форми туризму, що поєднують фактори, благотворно впливає на екологічну ситуацію в цьому місці тимчасове перебування туристів та економічний розвиток регіону. Тому що екотуризм можна вважати економічним категорій, автор визначає цей вид туризму як одну з частини туристичної галузі, яка виробляє та продає туристичну продукцію, яка призводить до прибутку або як розвиток діяльності і організація туризму в природному середовищі, що приносить йому прибуток

Інв.Неподл.	Підп. і дата	Взаєм.інв.№	Інв.№дубл.	Підп. і дата						Арк
										21
Вип	Арк	№ докум.	Підп.	Дат	EK 19320659					

збереження, а також для покращення добробуту місцевого населення.

Таблиця 1 Особливості принципів екологічного туризму

Принципи	Відмінні риси
Екологічна освіта та просвітлення	<ul style="list-style-type: none"> - Відвідувачі природної зони чітко усвідомлюють свою відповідальність за збереження природи та надалі дотримуватися правил поведінки в місці відвідування; - Туристи на початку поїздки або навіть до її початку отримують інформацію від гіда про заплановану поїздку відвідування природної зони та правила поведінки; - відвідування здійснює кваліфікований персонал, наприклад екологічні путівники; - екскурсії (екскурсії) повинні включати екологічну та освітню складову; - виставлені об'єкти є екологічно прийнятними та цікавими з екологічної точки зору, природні та культурні ландшафти; - Екскурсороводи знайомлять туристів з місцевими екологічними проблемами та способами їх вирішення, в тому числі вже реалізовані заходи, спрямовані на усунення екологічних проблем в Україні площа, що розглядається; - Програма включає відвідування природних музеїв та краєзнавчих музеїв, а сам тур проходить навчальні екологічні стежки; - Туристи беруть участь у доступних для них способах вирішення місцевих екологічних проблем.
Участь місцевих жителів які отримують свої доходи від туристичної діяльності, що створює для них економічні стимули до охорони природи	<ul style="list-style-type: none"> - Доходи від реалізації програм екологічного туризму отримують різні соціальні верстви та групи місцевого населення, одночасно роблячи збереження природного середовища економічно вигідним для місцевого населення. - Місцеві жителі займаються гастролями, туристичним бізнесом і мають можливість розвивати їх традиційні форми господарювання; - Екскурсія використовує переважно місцеві продукти та робочу силу.
Економічна ефективність та внесок у сталий розвиток відвідуваних регіонів	<ul style="list-style-type: none"> - інтеграція екологічного туризму в плани регіонального та муніципального розвитку; - тісна співпраця організацій різного профілю у питаннях розвитку екотуризму; - комплексний підхід до розвитку туристичної діяльності в дестинації; - ретельне планування та управління екотуризмом, а також моніторинг поточного процесу; - доходи від туризму сприяють наповненню місцевого бюджету, підтримці місцевої економіки.

На базі Богатирьової Д.С. порівняльний аналіз визначень поняття

Інв.Неподл.	Підп. і дата	Взаєм.інв.№	Інв.№дубл.	Підп. і дата	Вип	Арк	№ докум.	Підп.	Дат	Арк	22

"екологічний туризм" був визначений трьома основними підходами до його тлумачення: перший - визначення загального характеру, основними недоліками яких є широта інтерпретації та абстракції, друге - визначення, що включає основні компоненти екотуризму, третє - розкриття сутності поняття, але з акцентом на різні аспекти. Цим тенденціям і цілям сприяють основні принципи екологічного туризму, тобто наявність освітньої складової та отримання економічних вигод для місцевого населення, що також призводить до збереження навколишнього середовища та зменшення негативних впливів на екосистему та місцеву культуру. Екотуризм також визначається як форма "альтернативного" туризму, який характеризується відносно слабким впливом на природне середовище, тому експерти часто називають його "м'яким туризмом". Це є основною причиною його утвердження як основного виду використання природних ресурсів в межах особливо охоронюваних природних територій (ООПТ), оскільки екологічний туризм здатний зробити довкілля більш економічним. Проаналізувавши різні визначення поняття екологічного туризму, автор пропонує узагальнене визначення цього терміна: екологічний туризм є природоорієнтованим видом туризму, який передбачає подорожі до місць з відносно недоторканою антропогенністю впливу навколишнього природного середовища, щоб отримати подання о. культурно-етнографічні та природні особливості району, без порушення цілісності екосистеми мандрівником, здійснюється відповідно до принципів екологічної стійкості, роблячи захист природних ресурсів корисним для місцевих жителів мешканців.

Слід зазначити, що для розвитку екотуризму потрібні значні та різноманітні ресурси. У цьому його особливість впливає на територіальну організацію туристичної діяльності, формування нових туристичних районів та їх спеціалізація. Ресурси - це фактори, що використовуються для отримання економічних ресурсів помірний. В економічному аспекті ресурси включають усі природні, людські та штучні товари, які використовуються для виробництва товари та послуги [24]. Все різноманіття ресурсів можна класифікувати на

Інв.Неподл.	Підп. і дата	Взаєм.інв.№	Інв.№дубл.	Підп. і дата						Арк
										23
Вип	Арк	№ докум.	Підп.	Дат	EK 19320659					

природні, матеріальні, фінансові та трудові ресурси. Ресурси екологічного туризму за Позднєєвим В.Б. [25] є: - історичні та культурні чинники - у безпосередньому контакті з природне середовище, духовна та матеріальна культура місцевого населення, а також пам'ятки археології, історії та культури; - природні та кліматичні пам'ятки - унікальні та цікаві для туристів природні зони, флора і фауна, водні об'єкти, рельєф місцевість. Таким чином, можна віднести ресурси екологічного туризму нерозривно пов'язані з природним середовищем матеріальні об'єкти і духовної культури, у зв'язку з тим, що в даний час світ тенденція включає відвідування програм екологічних турів історичні та культурні пам'ятки. Водночас Руденко І. зазначає, що до ресурсів екологічного туризму можна носити з собою лише ті предмети та пам'ятники історії та культури, які розташовані в особливо охоронюваних природних зонах та інші привабливі природні ділянки або розташовані неподалік близькість, тобто в зоні туристичної доступності від них.

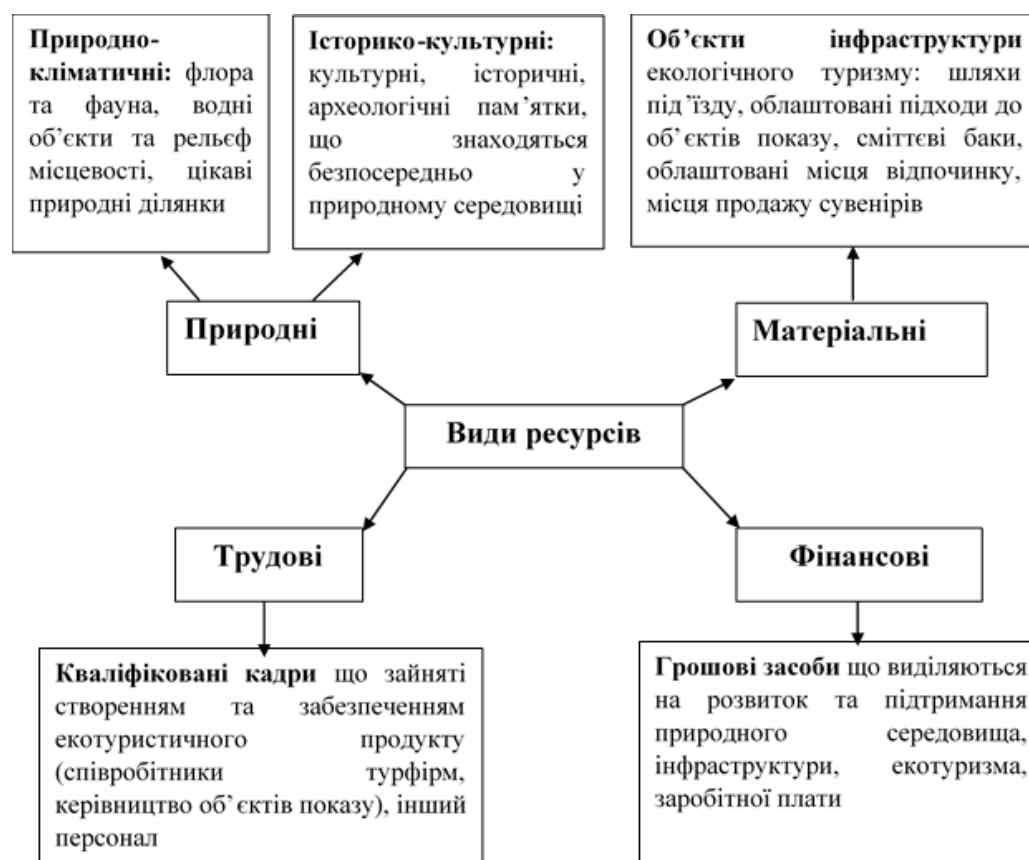

Рисунок 1.3 Класифікація ресурсів екологічного туризму

Спираючись на представлене визначення поняття "екологічний туризм",

Підп. і дата
Інв.№дубл.
Взаєм.інв.№
Підп. і дата
Інв.Неподл.

Вип	Арк	№ докум.	Підп.	Дат
-----	-----	----------	-------	-----

EK 19320659

як і класифікація вироблених ресурсів, підлягає визначенню поняття "ресурси екологічного туризму". Екологічні туристичні ресурси. це потенційно цікаво для туристи кліматичні і в безпосередньому контакті з природне середовище історико-культурних об'єктів, пов'язаних з ними об'єктами інфраструктури, а також підтримка діяльності цих об'єктів кваліфікований персонал та готівка. Конкретизація концепції екотуризму забезпечує основу для подальшого розвитку дослідження у галузі раціонального використання екологічних ресурсів. Відповідно до національного стандарту України "Економія ресурсів", сфера застосування якої також стосується розглядаються в цій дисертації питання дослідження сталий розвиток регіонів, раціональне використання ресурсів розуміється як досягнення максимальної ефективності використання ресурси в економіці на сучасному рівні технічного розвитку та технологія з одночасним зменшенням негативного впливу на навколишнє середовище. Зменшення негативного впливу на навколишнє середовище розглядається як основний принцип екологічного туризму і може бути входить до переліку критеріїв раціонального використання екотуризму ресурсів. Визначення раціонального використання базується на концепції ефективність використання ресурсів, що вказує на вибір рішень, заснований на прагненні отримати найкращі економічні результати за допомогою мінімально можливі витрати всіх необхідних для цього ресурсів. Отже, основа раціонального використання регіональних Ресурси екологічного туризму є як економічними, так і соціальними ефективність (включаючи екологічний аспект). Виходячи з вищесказаного, пропонується ввести критерії в дослідження раціональне використання ресурсів екологічного туризму: - економічна ефективність організацій та підприємці, що надають послуги екотуризму; - соціальна ефективність для населення, яке постійно проживає в Україні регіон туристичного дестинації.

Економічну ефективність прийнято розраховувати за наступним показники: рентабельність капіталу, прибутковість [22].

Інв.Неподл.	Підп. і дата	Взаєм.інв.№	Інв.№дубл.	Підп. і дата						Арк
										25
Вип	Арк	№ докум.	Підп.	Дат	ЕК 19320659					

РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ РОЗВИТКУ ТА УПРАВЛІННЯ СФЕРОЮ ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ

З розвитком масового туризму у другій половині ХХ ст. зміни в природних екосистемах та ландшафтах стали особливо помітними. На зміну подорожам заможних людей приходив туризм для населення із середніми і навіть низькими доходами, розвивається молодіжний туризм - піші та кінні прогулянки, альпінізм та катання на лижах, сплави по річках тощо. Все це призвело до виникнення та подальшого швидкого зростання туристичної галузі. Великий капітал став концентруватися в туристичному бізнесі, концентрувалося виробництво, виникали готельні мережі, виникали великі туроператори та туристичні консорціуми, будувалися туристичні центри. Великий капітал, вкладаючи значні кошти в розвиток туризму, вимагав максимального прибутку і в найкоротші терміни. При цьому природний ландшафт і місцеве населення розглядалися лише як передумови, як засіб для досягнення мети. Такий односторонній розвиток туризму, який отримав назву «жорсткий туризм», негативно позначився на природному та соціально-культурному середовищі, на соціальній структурі місцевого населення.

На початку 80-х. ХХ століття У пресі почали з'являтися перші наукові дослідження, присвячені вивченню негативних наслідків впливу надмірної рекреації на природу рекреаційних зон. Зросла критика "жорсткого туризму". Батьківщиною цих видань була Європа - густонаселена, промислово розвинена, що є лідером у розвитку туризму. У 1980р Стаття німецького футуролога Р. була опублікована в західнонімецькому журналі "ТЕО". Чунга "Скільки туристів на один гектар пляжу?". У 1981 році Вийшла книга Х. Вайса "Мирне знищення ландшафту та заходи щодо його збереження в Швейцарії". Наукова розробка цього напрямку призвела до появи понять "м'який туризм", "зелений туризм", які включали рекомендації щодо свідомого, екологічно безпечного використання природних зон для відпочинку. У 1980-х рр. Мексиканський

Інв.Неподл.	Підп. і дата	Взаєм.інв.№	Інв.№дубл.	Підп. і дата						Арк
										27
					ЕК 19320659					
Вип	Арк	№ докум.	Підп.	Дат						

економіст-еколог Г. Цебальос-Ласкурін запропонував термін "екотуризм" (екотуризм). Таким чином майже одночасно як у Старому, так і в Новому Світі була сформульована ідея туризму, сумісна з екологічними та соціальними вимогами, тобто. е. відповідає за природу, сприяючи її охороні, підвищенню екологічної культури мандрівників, виконуючи освітню функцію, дбайливо ставлячись до традиційних культур та суспільства місцевого населення. Екологічний туризм сформувався в 70-80-х роках. XX століття як ідея створення балансу між економічними вигодами від відпочинку на природі та екологічною безпекою рекреаційних зон. На сучасному етапі екологічний туризм є однією з галузей туризму, що динамічно розвивається. Інститут міжнародних ресурсів встановив, що загальний річний приріст кількості туристів становить близько 4 відсотків, тоді як кількість екотуристів зростає в останні роки із середньорічними показниками від 10 до 30 відсотків. До початку XXI ст. СОТ оцінила частку всіх екологічно орієнтованих форм туризму як 20 відсотків від загальної кількості міжнародних поїздок.

За оцінками експертів, щорічно для потреб екологічного туризму виробляється товарів та послуг на суму 55 мільярдів доларів. У Коста-Ріці доходи від туризму сягають 650 мільйонів доларів. на рік У Південній Африці екологічний туризм посідає друге місце за прибутковістю після видобутку алмазів, а на Алясці - лише після нафти. Щорічний дохід Кенії від використання національних парків становить 450 мільйонів доларів, Еквадор отримує більше 180 мільйонів доларів щороку. від екотуризму на Галапагоських островах. Всесвітня туристична організація оцінила розмір ринку екотуризму за допомогою загальної статистики туризму. Проаналізувавши приховані туристичні мотивації для відвідування різних міжнародних напрямків, СОТ виявила, що 40-60 відсотків усіх міжнародних туристів є екотуристами, зосередженими на враженнях від природної флори, а 20-40 відсотків туристів зосереджені на туристах.

Оскільки екотуризм визначається лише його призначенням, врахувати

Інв.Неподл.	Підп. і дата	Взаєм.інв.№	Інв.№дубл.	Підп. і дата	Вип	Арк	№ докум.	Підп.	Дат	Арк	28

кількість екотуристів досить складно. Дотепер не було зроблено ретельних спроб виміряти частку туристів, які подорожують відповідно до принципів екотуризму, в загальній кількості туристів, орієнтованих на природу. Поширений підхід, при якому екотуризм розуміється як «природний» туризм, що призводить до завищення реальних обсягів ринку. Такі дослідження показують, що близько 50 відсотків загальної кількості туристів під час туру воліють відвідувати природні зони (наприклад, одноденне відвідування національного парку протягом усього туру). Хоча ці поїздки представляють широкий сегмент ринку, вони відрізняються від мотивацій екотуристів. Однією з приблизних оцінок кількості міжнародних прибуттів у галузі екотуризму є його частка на світовому туристичному ринку, яка становила близько 7 відсотків. Однак до цих цифр необхідно додати значну кількість внутрішніх відвідувачів природних територій. Частки екотуризму на світовому туристичному ринку сильно відрізняються одна від одної. Найчастіше 7-10 відсотків фігурують у спеціальній науковій літературі. Однак, за деякими оцінками, кількість екотуристів у світі щороку збільшується на 20 відсотків.

На сьогоднішній день аналіз та оцінка існуючого або потенційного попиту на природний туризм та екотуризм ґрунтуються насамперед на даних про Північну Америку - потенціалу європейського ринку, а також Японії та нових індустріальних країн все ще мало. На сьогоднішній день практично не проводилось масштабних досліджень світового ринку екотуризму. Існують лише маркетингові дослідження окремих туристичних регіонів (наприклад, Коста-Рики, Кенії). У той же час, існуюче дослідження фокусується на турах, організованих туроператорами та реалізованих як єдиний пакет послуг, сегменту індивідуального туризму приділяється недостатня увага. Тільки в 2002р СОТ провела дослідження ринку на ринках Європи (Австрія, Франція, Німеччина, Іспанія, Італія, Великобританія), Канади та США. Що стосується попиту на екологічний туризм у країнах - постачальниках туристів, то найбільший обсяг попиту існує в Північній Америці, далі йдуть Західна Європа (насамперед

Інв.Неподл.	Підп. і дата	Взаєм.інв.№	Інв.№дубл.	Підп. і дата						Арк
										29
Вип	Арк	№ докум.	Підп.	Дат	EK 19320659					

Німеччина та Великобританія), Австралія та Нова Зеландія. У деяких країнах важливим є також попит на екотуризм на внутрішньому ринку (наприклад, Таїланд, Індонезія).

Дослідники виявили, що переваги туристів перейшли з традиційних напрямків у Європі на широкий спектр природних напрямків, розташованих переважно в країнах, що розвиваються. У світовій практиці екологічний туризм реалізується переважно на особливо охоронюваних природних територіях (СПА), до яких належать національні парки, заповідники, заповідники, пам'ятники природи тощо. д. А саме ПП - територіальне запит організованої структури, імені в державній адміністрації, дослідник, виконавчий персональний - здатний грамотно влаштовувати рекреаційну діяльність, забезпечив екологічне просвітництво туристів розрахувати навантаження, максимально допустиме на цьому сайті, організувати моніторинг стану рекреаційних територій, передбачив заходи щодо рекультивації деградуючих екосистем та т. д. У 1983р СОР та ЮНЕП підготували та підписали Спільну декларацію про взаємозв'язок туризму та охорони навколишнього середовища, яка відіграла важливу роль у розвитку екотуризму у заповідних природних зонах.

Можливості та перспективи різних регіонів для розвитку екологічного туризму на території ТЕС суттєво різняться. Оптимальним для добробуту країни є захист 10-15 відсотків її території. В останні десятиліття стала реальною тенденція прив'язки технічного та економічного розвитку країни до відсотка заповідної території. З огляду на це, перспективи розвитку екологічного туризму в різних регіонах світу виглядають так. Північна Америка має найширшу систему парків і заповідників. Загальна кількість заповідних територій у США становить 1,5 тис., Вони займають площу понад 1,2 млн. Км, що відповідає 13 відсоткам всієї країни. Основу природної групи ООПТ складають національні парки, кількість яких постійно зростає. Поїздки до ОПТ США приносять 14,2 мільярда доларів щорічного доходу. США і надають 300 тис. робочі місця,

Інв.Неподл.	Підп. і дата	Взаєм.інв.№	Інв.№дубл.	Підп. і дата	Вип	Арк	№ докум.	Підп.	Дат	Арк	30

пов'язані тим чи іншим чином з туризмом. На сьогодні 96,6 відсотка Галапагоських островів (Еквадор) є національним парком, оточеним 79 900 км морського заповідника з великою кількістю ендеміків. У Європі налічується 280 національних парків, які разом займають площу 11,8 млн. Га. За кількістю таких парків до першої п'ятірки увійшли Фінляндія, Швеція, Польща, Норвегія, Італія та розміри території, яку вони займають - Норвегія, Італія, Великобританія, Румунія та Німеччина. Найбільш значні ділянки незайманої природи збереглися в Північній Європі. На островах Шпіцберген (Норвегія) є 3 національні парки, природні та квіткові заповідники, 15 заповідників для птахів. Частка ООРТ в загальній площі цієї країни становить 30,5 відсотка.

Австралія та Нова Зеландія давно популярні серед екотуристів завдяки своїй унікальній природі. Австралія має понад 2000 природоохоронних територій, загальна площа яких перевищує 4 відсотки площі країни. Тут знаходиться 13 об'єктів природної спадщини ЮНЕСКО, 2 з яких розташовані на острові Тасманія. Існує величезний потенціал для розвитку екотуризму на багатьох островах Тихого океану [15, с.19]. Міжнародне співтовариство докладає великих зусиль для розвитку екотуризму. Щорічно проводяться десятки симпозіумів та конференцій з екотуризму. Щороку проводяться світові конгреси, які збирають сотні учасників - мандрівників та науковців, бізнесменів та політиків. Дотепер екологічний туризм був предметом низки важливих офіційних міжнародних декларацій (хоча і не директивного характеру). Особливо важливо підкреслити соціальне значення Берлінської декларації "Біорізноманіття та стійкий туризм", підписаної представниками 18 країн у 1997 році. і проголосив, що "основоположні цілі глобальної екологічної політики - підтримка біорізноманіття, підтримання клімату та зменшення споживання природних ресурсів - не можуть бути досягнуті без стійкого розвитку туризму", а також Квебеку, Квебеку та Квебеку, які став результатом Міжнародного року екотуризму, який проходив під егідою ООН. Декларація вказує, що поняття "екотуризм", на відміну від "сталого туризму", може застосовуватися лише до

Інв.Неподл.	Підп. і дата	Взаєм.інв.№	Інв.№дубл.	Підп. і дата						Арк
										31
					Вип	Арк	№ докум.	Підп.	Дат	ЕК 19320659

тих видів туризму, які мають на меті забезпечити політичну та фінансову підтримку захисту навколишнього середовища, права на визнання та визнання місце та екологічна освіта туристів.

Окрім природоохоронних організацій, до розвитку екотуризму беруть участь різні неурядові природоохоронні організації, багато міжнародних організацій, таких як Світовий фонд дикої природи (WWF), Інститут мирних ресурсів та Міжнародний. Ці організації співпрацюють над дослідженнями, допомагаючи регіонам у розвитку екотуризму, який може допомогти фінансувати екологічні програми, та замінюючи традиційні форми туризму. Крім того, Світовий фонд дикої природи фінансує багато проектів, пов'язаних з розвитком екотуризму. У травні 2007 року в Осло відбулася Всесвітня конференція з екотуризму. Організатори конференції - Міжнародне товариство екотуризму, Норвезька асоціація екотуризму та Програма ООН з навколишнього середовища. У конференції взяли участь 450 делегатів із 73 країн. На конференції була прийнята Декларація про екотуризм в Осло. Він підтверджує основні положення Квебекської декларації, яка характеризує потенціал та виклики екотуризму, його внесок у сталий розвиток та надає рекомендації урядам, приватному сектору, неурядовим організаціям, міжнародним агентствам та місцевим громадам. Ці рекомендації актуальні і сьогодні.

У світлі цих наслідків та можливостей, Всесвітня туристична організація, ЮНЕСКО та інші міжнародні установи в даний час проводять політику з метою зробити весь туризм більш стійким. Екотуризм повинен і надалі відігравати провідну та інноваційну роль, стаючи прикладом для всієї індустрії гостинності. Необхідно зробити обов'язковим визначення екотуризму як особливої форми туризму, що передбачає відповідальне відвідування природних територій, збереження навколишнього середовища та підтримання добробуту місцевого населення. Таким чином, аналіз розвитку екологічного туризму у світі показує, що під впливом попиту на відпочинок через природні фактори у 80-х роках. ХХ століття відбулася еволюція соціально-економічних моделей туризму. Модель

Інв.Неподл.	Підп. і дата	Взаєм.інв.№	Інв.№дубл.	Підп. і дата	Вип	Арк	№ докум.	Підп.	Дат	ЕК 19320659	Арк
											32

масового туризму поступово змінюється моделлю сталого розвитку туризму. В рамках цієї моделі одним із найефективніших видів туризму є екологічний туризм. На основі аналізу світового досвіду можна зробити висновок, що екотуризм є найефективнішим видом туристично-рекреаційної діяльності на заповідних територіях, особливо в національних парках.

Інв. Неподрл.	Підп. і дата				Підп. і дата
	Взаєм. інв. №				
Вип	Арк	№ докум.	Підп.	Дат	Арк 33

РОЗДІЛ 3 СТАН І РОЗВИТОК ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ. ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМКИ ВИКОРИСТАННЯ ВНУТРІШНЬОГО ТА ІНОЗЕМНОГО ДОСВІДУ РОЗВИТКУ ЕКОТУРИЗМУ

3.1 Стан та розвиток екологічного туризму в Україні.

В Україні, згідно з нормативно-правовими документами туристичної галузі, тлумачення екотуризму вже має зміст і ширше тлумачення, оскільки визначення обмежується конкретизацією рекреаційної діяльності, але не враховує момент регулювання туризму. У «Національній програмі розвитку туризму в Україні» зазначалося: «Екологічний туризм включає відвідування екологічно чистих природних територій, не змінених або мінімально змінених діяльністю людини, заповідників, заповідників, національних парків. Основою розвитку екологічного туризму в Україні є мережа особливо охоронюваних природних територій. Основними напрямками розвитку екологічного туризму в Україні є: організація екоосвітніх екскурсій для школярів та студентів відповідно до навчальної програми; фотополювання на рідкісних тварин та птахів у дикій природі; організація туристичних поїздок в незаймані куточки природи с проживання в наметах, приготування їжі на вогні; екскурсії болотами, якими багата Україна, ознайомлення з їх флорою та фауною; екскурсії по озерних та річкових водних екосистемах на гребних та вітрильних човнах; екскурсії лісовими екосистемами з відвідуванням острова Хортиця, включаючи кінні та велосипедні маршрути ".

Таке трактування екотуризму пов'язане з проникненням у сферу нормативно-правових формулювань термінології, що використовується у сфері туристичного споживання. Це слід визнати негативною тенденцією. Нормативно-правові документи є одним із інструментів управління туризмом, і одностороннє, споживче тлумачення понять, що використовуються в них,

Інв.Неподл.	Підп. і дата	Взаєм.інв.№	Інв.№дубл.	Підп. і дата						Арк
					ЕК 19320659					34
					Вип	Арк	№ докум.	Підп.	Дат	

врешті-решт призведе до шкоди організації туризму, спричиняючи конфліктні ситуації. У новій редакції Закону України "Про туризм" від 14.07. 2020 рік Термін "екологічний туризм" взагалі не існує. В даний час правове регулювання екологічного туризму зводиться до дії як загальних туристичних правових норм, так і спеціальних законодавчих актів. Але це, на наш погляд, суттєво обмежує рамки екологічного туризму, який сам по собі набагато ширший і багатогранніший (існують різні види екологічного туризму: природний туризм, біотуризм, агроекотуризм та інші). Тому, на наш погляд, у Законі "Про туризм" необхідно повернути та законодавчо закріпити існування раніше концепції екологічного туризму. Це, до речі, існує в законодавстві всіх країн. Під екологічним туризмом розуміють форму туризму у відносно незайманих куточках природи для ознайомлення з дикою природою, а також старовинними та сучасними пам'ятками культурної спадщини з турботою про довкілля. Екологічний туризм сприяє збереженню дикої природи, надаючи мінімальний негативний вплив на неї та створюючи умови для корисної та активної участі місцевого населення у соціально-економічній діяльності. Основними центрами розвитку екологічного туризму є особливо охоронювані природні території. Особливо охоронювані природні території (ООПТ) - це земельні ділянки з унікальними, еталонними або іншими цінними природними комплексами та об'єктами, що мають особливу екологічну, наукову, історичну, культурну, естетичну, естетичну чи естетичну цінність. Особливий режим охорони та використання.

Карта заповідників України, основні туристичні маршрути. На території країни діє 4 біосферних та 19 природних заповідників. Також для туристів відкриті більш 40 національних і 45 ландшафтних парків, 3000 пам'яток природи, 616 ботанічних садів, дендропарків та подібних об'єктів. За даними 2015 року, всього до охоронюваним фондам належить понад 8000 територій. Їх загальна площа становить 6% від усїєї території України. Надалі планується розширювати кількість заповідних областей, доповнити їх іншими унікальними і

Інв.Неподл.	Підп. і дата	Взаєм.інв.№	Інв.№дубл.	Підп. і дата						Арк
										35
Вип	Арк	№ докум.	Підп.	Дат	ЕК 19320659					

незвичайними місцями.

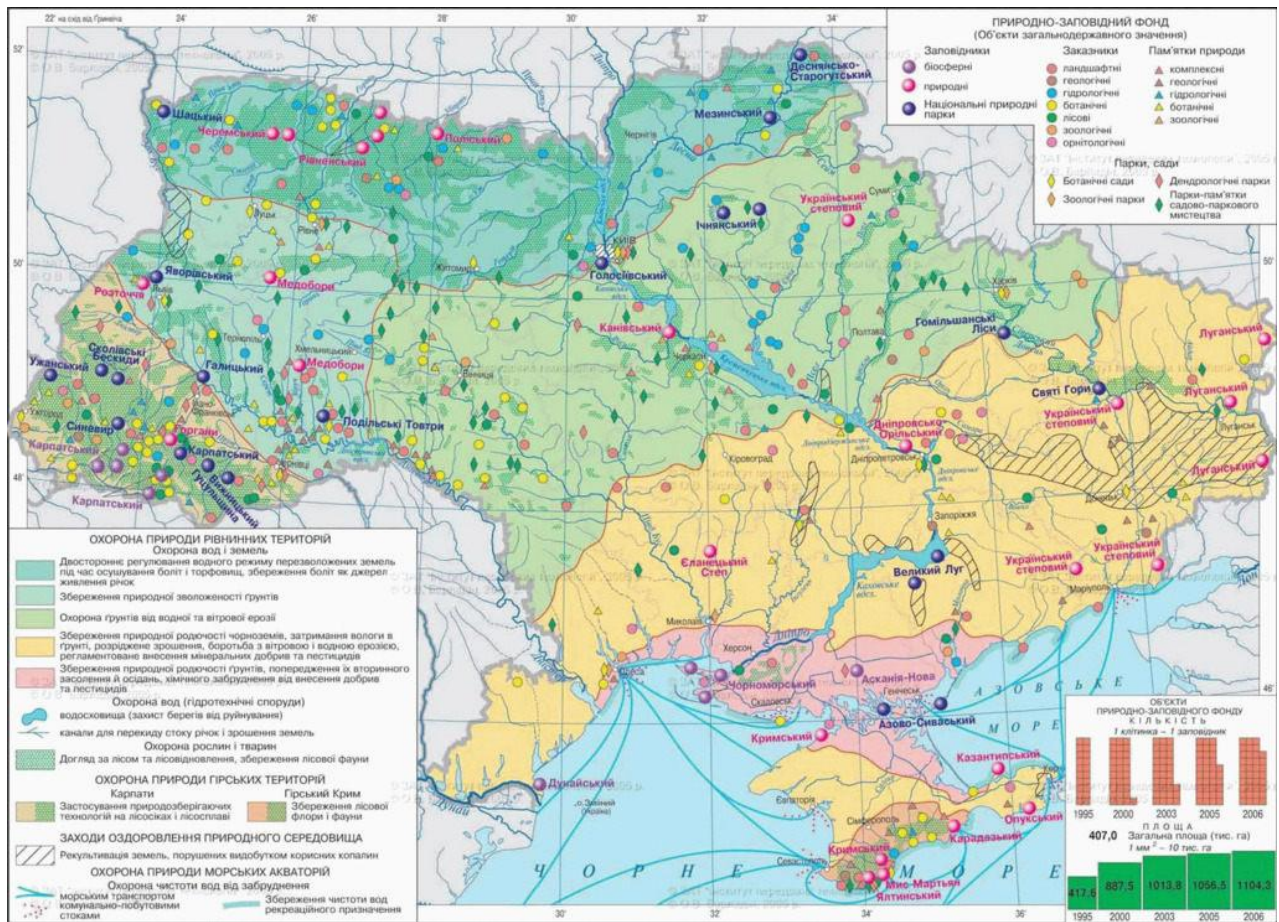

Рисунок 3.1 Цікаві українські заповідники і національні парки

Біосферні заповідники

Це найбільш важливі природоохоронні території, вони мають державне і міжнародне значення. Тому тут часто можна побачити не тільки українських туристів, а й гостей з інших країн. «Асканія-Нова», Дунайський, Карпатський і Чорноморський заповідники - це ті місця, які варто відвідати, щоб насолодитися красивими видами, дізнатися більше про живу природу і просто добре провести час далеко від міського шуму і пилу. Такі заповідники засновуються за підтримки ЮНЕСКО і входять до всесвітньої мережі біосферних резерватів. Їх розвиток, захист і підтримка проходить в рамках програми «Людина і біосфера», яка існує з 1974 року.

Щоб зберегти в незайманому стані всі верстви біосфери, простір організують особливим чином. Заповідники складаються з головного ядра,

Підп. і дата

Інв. № дубл.

Взаєм. інв. №

Підп. і дата

Інв. № подл.

Вип	Арк	№ докум.	Підп.	Дат
-----	-----	----------	-------	-----

ЕК 19320659

Арк

36

буфера, що захищає від зовнішніх впливів, і перехідних територій, які з'єднують з сусідніми селами або господарствами.

Рисунок 3.2 Заповідник «Асканія-Нова»

Це один з найцікавіших і цінних природних об'єктів. Він входить в список «7 чудес України» і в рейтингу «100 найвідоміших заповідників світу». «Асканія-Нова» познайомить туристів з різноманітністю флори і фауни степів. Ядро заповідника, ніколи не оре, тому тут зберігся унікальний склад флори. На території представлено понад 450 видів вищих рослин, серед яких скіфські тюльпани, рідкісні ковили і волошки. Тут мешкає майже 20 видів ссавців і багато інших представників фауни.

Щоб помилуватися красою квітучого степу, варто приїхати в цей заповідник України в період від початку теплих весняних днів до середини червня. В цей час трав'яний килим забарвлюється в смарагдові і блакитні, бузкові або жовті тони, в залежності від квітучих рослин. Над степами літають різні види жайворонків, перепелів, канюк та інших пернатих.

У перелітний сезон тут можна побачити більше 250 видів птахів. Деякі

Інв.Неподл.	Підп. і дата					Арк 37					
	Підп. і дата										
Взаєм.інв.№	Інв.№дубл.					ЕК 19320659					
	Інв.№дубл.										
<table border="1"> <tr> <td>Вип</td> <td>Арк</td> <td>№ докум.</td> <td>Підп.</td> <td>Дат</td> </tr> </table>						Вип	Арк	№ докум.	Підп.	Дат	ЕК 19320659
Вип	Арк	№ докум.	Підп.	Дат							

зграї можуть складатися з 100-500 особин. Біля водойм «Асканії-Нова» живуть сірі журавлі та дрохви. Також тут мешкають борсуки і білки, лисиці, вовки, зайці, різні гризуни.

Загальна площа заповідника - понад 33 тис. Га, територія ядра - 11 тис. Га. Також до його складу входять дендрологічний парк і зоопарк. Об'єкт розташований в Херсонській області, поряд з селищем Асканія-Нова. Від Каховки потрібно проїхати 60 км в південно-східному напрямку.

Рисунок 3.3 Дунайський заповідник

Це ще один природний об'єкт міжнародного значення на території України. Він розташований в Одеській області в дельті Дунаю і переходить в інший заповідник на румунській території. Також до його складу входить область Чорного моря.

Тут можна познайомитися з унікальними водними і болотними угіддями дельти річки. Ці ділянки називаються дунайські плавні, а річка в цьому районі оточена непрохідними заростями очерету кілька метрів заввишки. У деяких

Підп. і дата
Інв. № дубл.
Взаєм. інв. №
Підп. і дата
Інв. Непопл.

Вип	Арк	№ докум.	Підп.	Дат	ЕК 19320659	Арк
						38

місцях до берега виходять лісу з верб, що перемежуються чорними тополями. Всього тут мешкає майже 1000 видів вищих рослин, що становить 20% від усього розмаїття флори країни. В акваторії мешкає більше 100 видів риб.

Головна визначна пам'ятка місця - це птахи, тут їх налічується понад 260 видів, що становить 63% від всіх пернатих, які живуть в Україні. На території можна побачити рідкісних орланів-білохвостів, зграї рожевих пеліканів і білолобих гусей, малого баклана і інших. Також тут живуть різні ссавці: видри, горностаї, європейські норки, степові куниці і тхори, козулі, ховрахи, дикі свині. В акваторії мешкають три види чорноморських дельфінів.

Заповідник займає більше 50 тис. Га, площа ядра - близько 15 тис. Га. Він розташований в Одеській області, найближче місто - Вилкове.

Рисунок 3.4. Карпатський заповідник

Якщо перераховувати кращі заповідники, то не можна не згадати Карпатський заповідник. Він знаходиться поруч з містами Хуст і Рахів і складається з 6 окремих масивів.

У цих місцях можна познайомитися з усіма природно-кліматичними

Підп. і дата
Інв. № дубл.
Взаєм. інв. №
Підп. і дата
Інв. № подл.

Вип	Арк	№ докум.	Підп.	Дат
-----	-----	----------	-------	-----

ЕК 19320659

Арк
39

зонами і ландшафтами Карпат: від рівнин до альпійських лугов і гірських вершин. До найкрасивішим і цікавим областей відносяться гори Говерла, Петро, Піп Іван та інші високі вершини Карпат. Також тут знаходяться найбільші в Європі букові та буково-ялицеві ліси.

Навесні в заповіднику варто відвідати квітучу Долину нарцисів, влітку - зарості реліктового ягідного тису і ліс Угольки, в якому ростуть дерева віком понад 500 років. Тут же розташований найвищий водоспад Закарпаття і інші цікаві місця. На території живуть ведмеді і рисі, беркути, лісові коти.

Рисунок 3.5 Чорноморський біосферний заповідник

Ще одні великий об'єкт, він знаходиться в Миколаївській і Херсонських областях і тягнеться з півдня Кінбурнської коси до селища Залізний Порт. Територія, що охороняється включає затоки, акваторію та узбережжя Чорного моря, більше 80% заповідних місць - це водні простори. Тут можна побачити лісостепові, приморські та острівні ландшафти.

На території живе понад 900 видів рослин, у тому числі 60 ендеміків і 16 представників флори, що охороняються Європейським червоним списком. В акваторіях мешкають рідкісні ссавці: чорноморська афаліна, чорноморська

Підп. і дата
Інв. № дубл.
Взаєм. інв. №
Підп. і дата
Інв. Непопл.

Вип	Арк	№ докум.	Підп.	Дат
-----	-----	----------	-------	-----

ЕК 19320659

белобочка і середземноморський тюлень-чернець.

Ландшафти і тваринний світ заповідника дуже різноманітні. На піщаних наносах і берегах живе витончена мала Крячка і її пташенята, на звивистих берега Тендрівської коси - качині сімейства. На Потіївській озері гніздяться і ведуть шлюбні ігри лебеді-шипуні. У лісах гостей чекають незамерзаючі взимку струмки і зарості ожини, дубові гаї з дикими грушами, в яких мешкають фазани та олені.

Загальна площа заповідника - майже 110 тис. Га. Він знаходиться в місті Гола Пристань, а дорога з Херсона на автобусі займає близько години.

Природні заповідники України

Це не менш цікаві об'єкти, де зберігаються рослини, тварини, ландшафти та інші цінності. На відміну від біосферних, вони не регулюються міжнародними програмами, однак також є важливим фондом країни.

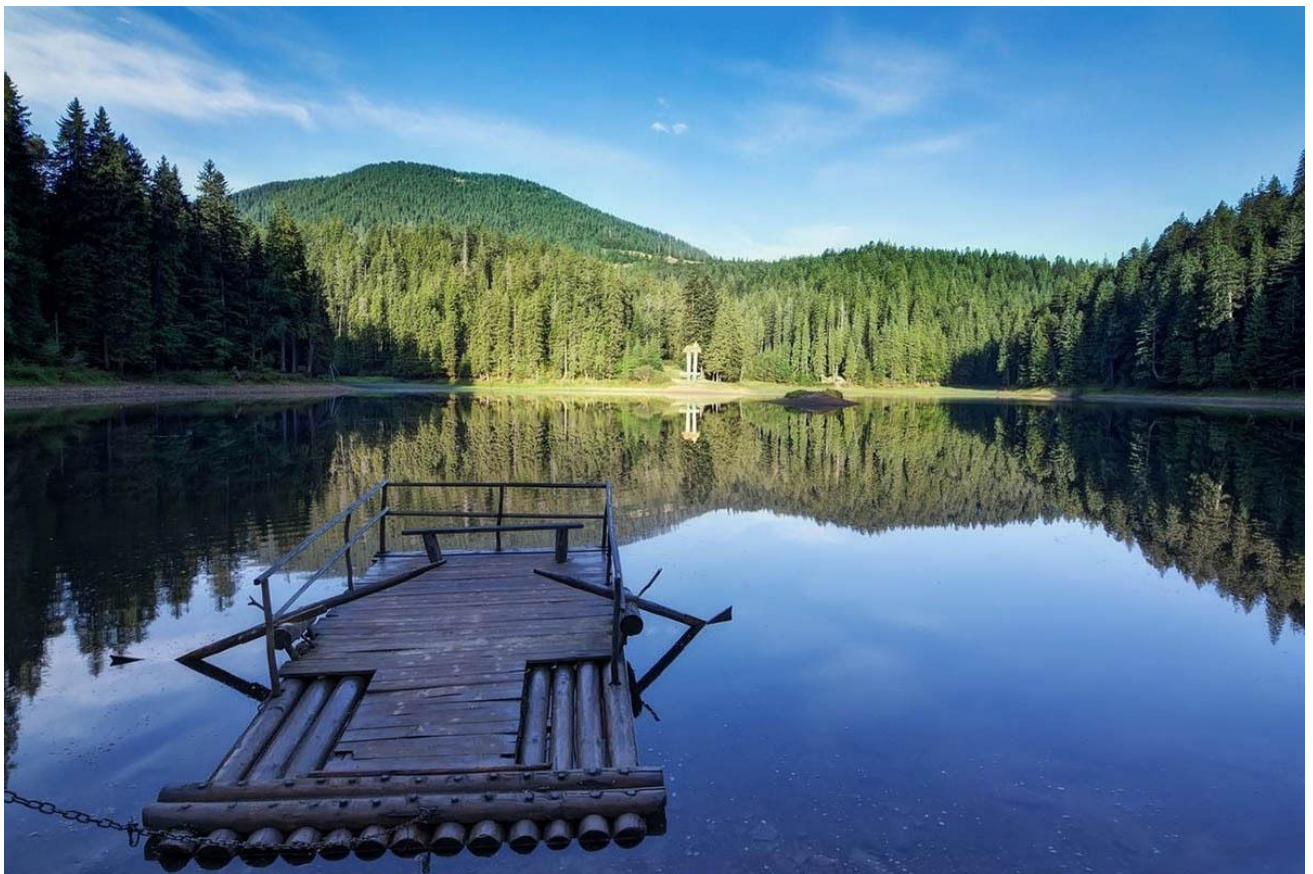

Рисунок 3.6 Парк «Синевир»

Тут можна побачити найбільший за площею водойму Українських Карпат - озеро Синевир з чистою прозорою водою. Також на території знаходяться

Підп. і дата
Інв. № дубл.
Взаєм. інв. №
Підп. і дата
Інв. Неподл.

Вип	Арк	№ докум.	Підп.	Дат
-----	-----	----------	-------	-----

ЕК 19320659

Арк

41

великі сфагнові болота і дике озеро Гропа, гори Стримба і Негровець. Тут мешкають вовки і кабани, рисі і куниці, борсуки і горностаї. Крім мальовничих ландшафтів, красивих струмків і водоспадів, гості парку можуть відвідати музей, присвячений побуті та архітектури жителів Закарпаття, єдиний в Європі музей лісосплаву, побачити споруди часів Другої світової війни і центр реабілітації бурих ведмедів. Парк знаходиться в однойменному селі в Межигірському районі.

Рисунок 3.7 Луганський заповідник

Цей об'єкт включає в себе 4 території Луганської області, в яких зберігаються типові та унікальні степові ландшафти. Загальна площа території - 8 тис. Га.

Тут можна побачити знамениті сріблясті хвилі ковили, яскраві килими степових прямих трав, почути спів птахів. Також в заповіднику є ліси з дубів і в'язів, заплавні луки, піщані коси з тополями, озера, кам'янисті і чагарникові

Інв.Неподл.	Підп. і дата	Взаєм.інв.№	Інв.№дубл.	Підп. і дата	Арк	
						Вип

степи, скелясті долини річок. На території мешкає понад 1000 видів вищих рослин, в тому числі 187 ендеміків, 100 зникаючих і рідкісних видів, 43 червонокнижних виду. Фауна національного заповідника представлена 4000 видами, серед яких 66 видів ссавців, 245 - птахів і більше 3000 - комах.

Початок планомірного формування системи особливо охоронюваних природних територій в Україні відноситься до 1983 р, коли урядом країни була затверджена перша Схема раціонального розміщення охоронюваних природних територій на період до 1990 року, в рамках якої була зроблена спроба узгодити розвиток охоронюваних природних територій з розвитком народногосподарського комплексу країни. Ознаки екологічного туризму

Виділяється цілий спектр ознак екологічного туризму:

- будь-яка подорож, протягом якого турист вивчає навколишнє середовище;
- подорож, в якому природа є головною цінністю;
- доходи від екотуризму прямують на фінансову підтримку захисту навколишнього середовища;
- еко туристи особисто беруть участь в діях, які зберігають або відновлюють ресурси дикої природи.

Ознаки екологічного туризму базуються на визначеннях екотуризму, які в свою чергу поділяються на активні і пасивні. Прикладом активногоопределенія екотуризму може служити визначення, вироблене Міжнародним товариством виживання: «Екологічний туризм заохочує верховенство інтересів місцевих жителів у туристському освоєнні території, захищає місцеву флору і фауну і забезпечує місцевих жителів економічними стимулами зберігати навколишнє середовище». До числа пасивнихопределеній відноситься наступне: «Екологічний туризм координує, допомагає і стимулює використання культурних і природних туристських ресурсів області (регіону) для місцевого населення і майбутніх туристів».

Узагальнюючи ознаки і визначення екологічного туризму, можна виділити

Інв.Неподл.	Підп. і дата	Взаєм.інв.№	Інв.№дубл.	Підп. і дата						Арк
										43
Вип	Арк	№ докум.	Підп.	Дат	EK 19320659					

три основних компоненти екотуризму:

22) «пізнання природи», т. Е подорож, передбачає наявність елементів вивчення природи, отримання туристами нових навичок і знань;

2) «збереження екосистем» має на увазі не тільки відповідну поведінку групи на маршруті, але і участь туристів, туроператорів в програмах, заходах щодо захисту навколишнього середовища;

3) «повага до інтересів місцевих жителів» передбачає не тільки дотримання місцевих законів і звичаїв, але і внесок туризму в соціально економічний розвиток туристських дестинацій.

При відсутності хоча б одного з цих компонентів немає підстав говорити про екотуризм. Узагальнюючи вищевикладене, визначення екологічного туризму може бути наступним: екологічний туризм - це спеціальний вид туристської діяльності, заснованої на туристському попиті, пов'язаної з туристськими потребами в пізнанні природи і внесення вкладу у збереження екологічних систем при обов'язковому повазі інтересів місцевого населення.

3.2 Види екологічного туризму в Україні

В даний час виділяють чотири види екологічного туризму:

1. Науковий туризм. Як правило, туристськими об'єктами в таких турах виступають особливо охоронювані природні території, заповідники, заказники, національні парки. В ході наукових екологічних турів туристи беруть участь в різних дослідницьких експедиціях, ведуть польові спостереження. Широко відомі екотури в Латинській Америці: круїзи по Галапагоським островам.

2. Тури історії природи. Це сукупність навчальних, науково культурних і туристських екскурсій, що пролягають по спеціально утвореним екологічних маршрутах. Найбільш часто такі екологічні тури організуються по територіях заповідників, національних парків, по туристських територій і акваторій. Цей вид туризму особливо популярний в Німеччині, тому його часто називають німецькою моделлю розвитку екологічного туризму.

Підп. і дата	Інв.№дубл.	Взаєм.інв.№	Підп. і дата	Інв.Неподл.						
					Вип	Арк	№ докум.	Підп.	Дат	
EK 19320659										Арк
										44

3. Пригодницький туризм. У нього можна включити наступні тури:

- discovery amp; adventure holidays (віддалені регіони);
- short destinations (короткострокові тури на велосипедах);
- walking amp; trekking (пішохідні маршрути по складній місцевості);
- multi activity holidays (подорожі зі значними фізичними навантаженнями);
- overland tours (подорожі на спеціально переобладнаних для житла автомобілях).

Даний вид екотуризму об'єднує всі подорожі, пов'язані з активними способами пересування і відпочинку на природі. До даного виду екологічного туризму також належать такі: альпінізм, скелелазіння, льодолазіння, спелеотуризм, гірський і пішохідний туризм, водний, лижний, гірськолижний туризм, кінний туризм, дайвінг, парапланеризм. Багато з цих видів туризму з'явилися недавно і відносяться до спеціального виду туризму - екстремального.

4. Подорожі в природні заповідники і резервації. Висока атрактивність унікальних і екзотичних природних об'єктів і явищ, що знаходяться в заповідниках, залучає безліч туристів. Наприклад, 60% туристів, що прибувають до країн Латинської Америки, мають на меті відвідування національних парків, природних заповідників і резервацій. Цей вид екологічного туризму найбільш розвинений в Австралії, тому його часто називають австралійською моделлю розвитку екологічного туризму.

3.3 Національні парки, заповідники і резервації

Всі об'єкти відвідування в рамках екологічного туризму можна класифікувати наступним чином:

- науковий заповідник - територія, що охороняється, використовується для строго наукових цілей;
- національний парк - територія, що охороняється для захисту видатних природних і ландшафтних об'єктів та екосистем національного або

Інв.Неподл.	Підп. і дата	Взаєм.інв.№	Інв.№дубл.	Підп. і дата						Арк
										45
Вип	Арк	№ докум.	Підп.	Дат	ЕК 19320659					

міжнародного значення в цілях науки, освіти і відпочинку;

- пам'ятник природи - природна або рукотворна культурно історична пам'ятка;
- заповідник диких тварин (заказник) - створюється для збереження популяції окремих видів тварин, груп біологічних співтовариств;
- охоронюваний ландшафт - виділяється для збереження природних ландшафтів;
- ресурсний заповідник - створюється з метою збереження природних ресурсів;
- антропологічний заповідник (природна біотична територія) - створюється для збереження природних умов життя і традицій племен і місцевого населення;
- керований ресурсний район - створюється з метою сталого розвитку та відтворення природних ресурсів.

У переважній більшості випадків об'єктом екологічного туризму є національні парки, заповідники і резервації. Національний парк - це туристська територія або акваторія з унікальними природними об'єктами (водоспадами, каньйонами, мальовничими ландшафтами, островами, печерами і т. П). У деяких випадках національний парк - це аналог заповідника, від якого принципово відрізняється допуском відвідувачів для відпочинку.

Національний парк - це відносно велика область або територія, яка характеризується наступними ознаками:

- 22) одна або кілька екосистем істотно не змінені втручанням людини або його господарською діяльністю;
- 2) рослинний і тваринний світ відрізняється особливостями, а сама територія становить науковий інтерес і підлягає збереженню та вивченню;
- 3) місцеві природні ландшафти відрізняються красою природи;
- 4) компетентна і повноважна влада країни зробила належні кроки для заборони і обмеження господарського освоєння території з метою збереження на ній екологічних, геоморфологічних або естетичних особливостей;

Інв.Неподл.	Підп. і дата	Взаєм.інв.№	Інв.№дубл.	Підп. і дата						Арк
										46
Вип	Арк	№ докум.	Підп.	Дат	ЕК 19320659					

5) відвідування дозволяється тільки в пізнавальних, наукових, освітніх та культурних цілях.

Перший в світі національний парк - Єллоустонський - був створений в 1872 р США. Ініціатором створення національних парків виступила і Канада. У 1885 р На східних схилах Скелястих гір на території в 26 кв. км був створений національний парк. У 1948 р Був створений Міжнародний союз збереження природи і природних ресурсів (IUCN). Головні цілі Союзу - планування освоєння та захисту територій тваринного і рослинного світу, проведення наукової, науково-дослідницької та культурної діяльності. У 1958 р Ця організація рекомендувала ООН вести спостереження за проблемою створення і підтримки національних парків. У 1962 р Відбулася Міжнародна конференція по національних парках, в роботі якої взяли участь представники понад 70 держав. У 1972 р Держави - члени ООН і ЮНЕСКО прийняли Другу Всесвітню конвенцію про національні парки. Відповідно до даної конвенції в усіх національних парках господарська діяльність людини істотно обмежена і зводиться або до організації туризму, або до мінімального підтримці природних умов, регулювання чисельності тварин. Ландшафти і унікальна природа, рослинний і тваринний світ знаходяться в природному стані і захищені від втручання людини. Особливо актуальним є створення національних парків в Африці. Уже в ХХ ст. Урядами ряду африканських держав були створені національні парки і заповідники, які служать музеями і лабораторіями живої природи. Серед найбільших слід зазначити парки Заїру: Salonga Upemba, Maiko, Virunga. У Замбії створено парк Kafue, в якому є велика кількість бегемотів і чорних носорогів. У 1949 р В Зімбабве був створений національний парк Hwange. Всесвітню популярність придбав національний парк Serengeti в Танзанії. У центральній частині Кенії створені національні парки Aberdare і Kruger, і де в природних умовах живуть представники п'яти видів найбільших тварин Африки. Велика увага створенню національних парків приділяє Японія. Серед величезної кількості національних парків і заповідників найвідоміший і

Інв.Неподл.	Підп. і дата	Взаєм.інв.№	Інв.№дубл.	Підп. і дата						Арк
										47
Вип	Арк	№ докум.	Підп.	Дат	ЕК 19320659					

шанований - національний парк на горі Фудзіяма - Fuji Nakone Izu. В Індії створено декілька національних парків, найвідоміший з яких - парк Corbett в передгір'ях Гімалаїв, де водяться такі рідкісні тварини, як тигр і леопард. У Шрі Ланці відомий парк Gal Oya, тут мешкають слони, леопарди, а також представлений світ рідкісних птахів. Австралія має велику систему національних парків, з яких найбільшу популярність має парк Gagadu з величезним крокодиловим розплідником. Цей парк примітний єдиним в світі готелем, будівля якого побудовано у формі крокодила. У Новій Зеландії відомі три парки: Tongario, Egmont, Fiord land. Великобританія приділяє велику увагу створенню національних парків і заповідників. Найбільший парк на Британських островах - Caringorn National Nature Reserve в Шотландії - охоплює 26 тис. Гектарів. Найбільший парк в Альпах створений з ініціативи Італії - Gran Paradiso. У 1969 р Німеччина відкрила два національні парки - Berchtesgaden і Bavarian Forest. На додаток до цих великих парках Німеччина має приблизно 80 парків характеру резервацій або заповідників, що охороняються законом. У Південній Америці національні парки створені для збереження природи в її первозданному вигляді. У 1934 р Був створений парк на Галапагоських островах (Еквадор), де мешкають унікальні види черепах і інших земноводних. Національним парком оголошений і острів Пасхи, що належить Чилі. Аргентинський національний парк Nahuel Huari розташовується біля підніжжя Анд і займає територію в 800 тис. Гектарів. Національний парк в Венесуелі Canaima знаменитий найвищим в світі водоспадом Angel Falls.

Створення і розвиток національних парків і заповідників складає основу розвитку екологічного та сільського туризму. Зазвичай національні парки засновуються вищим законодавчим органом держави. В даний час в світі налічується понад 1500 національних парків, з них 260 великих, що мають світове значення. Вони внесені до реєстру ООН. Національні парки знаходяться під охороною держави або декількох держав, включені в багатосторонні угоди про збереження і підтримці національних.

Інв.Неподл.	Підп. і дата	Взаєм.інв.№	Інв.№дубл.	Підп. і дата						Арк
										48
Вип	Арк	№ докум.	Підп.	Дат	EK 19320659					

Порівняно новим напрямом в заповідній справі України є пошуки вирішення проблеми поєднання охорони природи з організованим відпочинком громадян. На відміну від заповідників, національні природні парки (НПП) відкриті для пізнавальної і туристично-оздоровчої мети, але відвідування їх туристами допускається лише у встановлених межах.

У 1980 р В Івано-Франківській області створено перший в Україні Карпатський національний парк, а в 1983 р - Шацький національний парк у Волинській області.

У 1990 р В рамках глобальної програми ЮНЕСКО «Людина і біосфера» створений перший в Україні Карпатський біосферний заповідник.

22.06.1999 р. Створено перший у міжнародній практиці три-латеральний біосферний резерват «Східні Карпати» на території трьох країн: України, Польщі та Словаччини. Таким чином, природоохоронні ідеї в Україні розвиваються в тісній співпраці з глобальними концепціями і програмами охорони біосфери нашої планети.

Екологічні умови України сприяли формуванню на її території багатой флори. Флора України налічує 4623 види судинних рослин, близько 800 видів мохоподібних, 1000 видів лишайників, понад 4 тис. Видів водоростей, близько 15 тис. Видів грибів і слизовиків. Найбільш багатую і оригінальною флорою відрізняються гірські райони - Крим, Карпати, Кременецькі гори.

Таким же багатством та видовим розмаїттям відрізняється фауна України нараховує 44 800 видів тварин, з них: хребетних - 694 виду, птахів - 344, плазунів - 20, земноводних - 17, риб - більше 200, інших - 12 видів.

У 1980 р Була видана «Червона книга Української РСР» - основний документ, в якому узагальнено матеріали про сучасний стан рідкісних і зникаючих видів тварин і рослин України, на підставі якого розробляються наукові і практичні заходи, спрямовані на їх охорону, відтворення і раціональне використання. Занесення того чи іншого виду до «Червоної книги ...» передбачає його охорону, тобто заборона збору і вилову у всіх місцях, де він буває.

Інв.Неподл.	Підп. і дата	Взаєм.інв.№	Інв.№дубл.	Підп. і дата	Вип	Арк	№ докум.	Підп.	Дат	Арк	49

Верховною Радою України прийнято ряд законів, які регулюють правові основи організації охорони природи і використання природних ресурсів на території нашої держави. В Конституції України вказується: «Кожен громадянин має право користуватися природними об'єктами права власності народу відповідно до закону» (стаття 13), «Кожен зобов'язаний не заподіювати шкоду природі, культурній спадщині, відшкодувати завдані ним збитки» (стаття 66).

Закон України «Про охорону навколишнього середовища» (від 25.06.1991 р) визначив основні вимоги з охорони природи і використання природних ресурсів, коло природних об'єктів, що підлягають правовій охороні, органи і громадські організації, які забезпечують охорону природи і регулюють використання природних ресурсів на території України.

До основних принципів охорони навколишнього середовища, справжнім законом віднесено: пріоритетність вимог екологічної безпеки, гарантування екологічно безпечного середовища для життя і здоров'я людей, запобіжний характер заходів щодо охорони навколишнього природного середовища. Їм введена плата за спеціальне використання придонних ресурсів, забруднення навколишнього середовища та погіршення якості природних ресурсів.

Закон України «Про природно-заповідний фонд України» (від 16.06.1992 р) визначив правові основи організації, охорони та ефективного використання природно-заповідного фонду України, відтворення його природних комплексів і об'єктів. В цьому законі дається класифікація територій і об'єктів природно-заповідного фонду України, визначено форми власності на них, визначено режим територій та об'єктів природно-заповідного фонду, їх статус та завдання, вимоги з охорони природних комплексів тощо. Державний контроль за дотриманням режиму територій та об'єктів природно-заповідного фонду покладено на Міністерство охорони навколишнього природного середовища та його органи на місцях.

Крім цих базових законів, з питань охорони навколишнього природного середовища ВРУ і КМУ затверджено ще цілий ряд інших Законів України та

Інв.Неподл.	Підп. і дата	Взаєм.інв.№	Інв.№дубл.	Підп. і дата						Арк 50
					ЕК 19320659					
Вип	Арк	№ докум.	Підп.	Дат						

урядових постанов, а також ратифікований ряд міжнародних конвенцій. Ці питання знайшли своє відображення і в кодексах галузевих правових актів України, зокрема, в «Лісовому кодексі України» (від 21.01.1994 р), «Кодексі України про надра» (від 27.07.1994 р), «Водному кодексі України» (від 6.06.1995 р), «Земельному кодексі України» (від 13.03.1992 р).

Законом України «Про природно-заповідний фонд України» подано офіційне трактування цього важливого поняття.

Природно-заповідний фонд України - це система ділянок суші і водного простору, природні комплекси та об'єкти, які мають особливу природоохоронну, наукову, естетичну, рекреаційну та іншу цінність, виділені з метою збереження природної різноманітності ландшафтів, генофонду тваринного і рослинного світу, підтримання загального екологічного балансу та забезпечення фонового моніторингу навколишнього природного середовища.

Законодавством України природно-заповідний фонд охороняється як національне надбання. Україна розглядає цей фонд як складову частину світової системи природних територій та об'єктів, що перебувають під особливою охороною.

Основні проблеми розвитку заповідної справи в Україні обумовлені, перш за все, недосконалістю системи управління в цій сфері, низьким рівнем фінансування, матеріально-технічного забезпечення, недостатнім розвитком спеціальних наукових досліджень, слабкою правовою відповідальністю за порушення режиму заповідних територій та об'єктів.

«Мережа територій та об'єктів ПЗФ передбачається розширювати за рахунок мінімально антропогенно порушених земель і акваторій, а також тих, на яких ширше представлені види тварин і рослин, занесені до Червоної Книги України, і рідкісні рослинні угруповання, занесені до Зеленої книги України. Повинно бути забезпечено, щоб в кожній фізико-географічній провінції був щонайменше один природний або біосферний заповідник або національний природний або регіональне ландшафтний парк, де охорона природних

Інв.Неподл.	Підп. і дата	Взаєм.інв.№	Інв.№дубл.	Підп. і дата						Арк
										51
										ЕК 19320659
										Вип
										Арк
					№ докум.					
					Підп.					
					Дат					

лісових користувань в промислових цілях, а також інші види лісокористування, якщо вони не сумісні з цільовим призначенням цих територій та призводять до порушення режиму їх охорони і використання, забороняються.

З метою збереження всього різноманіття живих організмів, типових і унікальних ландшафтів, забезпечення природного ходу еволюційних процесів в країні приймається і реалізується комплекс заходів.

На території України збереглися природні ландшафти, для яких характерна наявність рідкісних форм рельєфу, мальовничих озер, природної рослинності і диких тварин, місць проживання зникаючих видів флори і фауни, що є передумовою формування спеціалізованих програм екологічного туризму, орієнтованих як на внутрішній попит, так і на іноземних відвідувачів.

Найбільший інтерес для розвитку екологічного туризму представляють особливо охоронювані природні території, в межах яких зосереджені основні ресурси біологічного і ландшафтного різноманіття.

Основними показниками для виділення ООПТ для розвитку екологічного туризму є:

- міжнародна значимість і популярність окремих ООПТ, їх географічне положення;
- наявність рідкісних і перебувають під загрозою зникнення видів дикорослих рослин і диких тварин, висока чисельність промислово-мисливських видів диких тварин. Багатство тваринного світу надає можливості для організації в системі туризму експозиційних куточків живої природи, приурочених до різних типів середовищ існування, обладнання системи укриттів для спостереження за дикими тваринами, організації спортивного полювання і любительського рибальства;
- сприятлива етнокультурна среда, наявність асоціацій з історичними особистостями і діями білоруської культури;
- наявність значних історико-культурних ресурсів, представлених об'єктами історико-культурної спадщини, археологічними пам'ятками,

Підп. і дата
Інв.№дубл.
Взаєм.інв.№
Підп. і дата
Інв.№подл.

Вип	Арк	№ докум.	Підп.	Дат	ЕК 19320659	Арк 56
-----	-----	----------	-------	-----	--------------------	-----------

- не налагоджено механізми визначення допустимих рекреаційних навантажень і моніторингу екологічних наслідків туризму. Це робить їх уразливими перед можливими екологічними проблемами, які несуть з собою туризм, здійснюваний без належного планування і контролю;

- відсутність єдиних цивілізованих стандартів формування цін на послуги, що надаються вітчизняним та іноземним туристам;

- відсутність механізмів, при яких частина фінансових надходжень від екоагротуризму прямувала б на потреби місцевих поселень. Більшість виробників туристського продукту серйозно недооцінюють необхідність участі місцевого населення в розвитку цього виду туристської діяльності. Тим часом, як показує світова практика, це могло б стати хорошою можливістю змінити ставлення місцевих жителів до турсператорам, залучити їх до тісної співпраці, отримати їх підтримку.

Розвиток екоагротуризму в нашій країні дозволить вирішити значну частину зазначених вище проблем, наявних в регіоні, з тим, щоб ефективно використовувати наявний потенціал, оживити туристичний ринок, зміцнити матеріальну базу, скоротити дефіцит кваліфікованих кадрів і отримати необхідну підтримку розвитку екоагротуризму з боку держави.

Інв.Неподл.	Підп. і дата	Взаєм.інв.№	Інв.№дубл.	Підп. і дата	Арк
Вип	Арк	№ докум.	Підп.	Дат	ЕК 19320659

РОЗДІЛ 4. ВПЛИВ ЕКОТУРИЗМУ НА НАВКОЛИШНЄ СЕРЕДОВИЩЕ

В процесі туристської діяльності неминуче відбувається зміна навколишнього середовища. В даний час проблема охорони навколишнього середовища і її поліпшення займають важливе місце в багатьох дослідженнях. Раніше дослідженням з аналізу туристської діяльності приділялося мало уваги, та й то розглядали вплив туризму тільки в певних точках земної кулі або вплив окремих його видів. Вплив туризму на навколишнє середовище може бути прямим, непрямим і спонукальним, а також позитивним і негативним. Туризм не може розвиватися без взаємодії з навколишнім середовищем, проте за допомогою управління розвитком туризму і чіткого планування, можливо, зменшити негативний вплив і збільшити позитивне. Позитивний вплив міжнародного туризму включає: охорону і реставрацію історичних пам'яток, створення національних парків і заповідників, захист берегів і рифів, збереження лісів і т.д. Однак у багатьох країнах, що розвиваються не вживають ніяких кроків для захисту і збереження природи через відсутність необхідних фінансових коштів, а отримані від туризму доходи перекачується в інші, пріоритетні сфери вважалися економічно більш вигідними. При оцінці впливу туризму на природу важливо також, з якої точки зору вона ведеться: адже те, що вважається позитивним з точки зору туристів, може виявитися негативною з точки зору місцевих жителів. Наприклад, збереження парків може бути причиною скорочення пасовищ для худоби і, отже, причиною спаду виробництва харчових продуктів. Негативні впливу туризму, на жаль, часто беруть верх над позитивними. Зокрема, це вплив на якість води в річках, морях, озерах і на якість повітря через застосування транспортних засобів, з двигуном внутрішнього згоряння на масляному паливі; шум від діяльності різних розважальних закладів; знищення місцевої і дикої фауни туристами; руйнування

Підп. і дата						Арк 59
Інв.№дубл.						
Взаєм.інв.№						
Підп. і дата						
Інв.Неподл.						
Вип	Арк	№ докум.	Підп.	Дат	ЕК 19320659	

історичних пам'яток вандалами, здійснюючи на них написи, і т.д. Це приклади лише незначних пошкоджень, що заподіюються навколишньому середовищу. Політика по захисту навколишнього середовища повинна бути націлена на довгостроковий період для забезпечення тривалості туристської діяльності. Однак багато хто, особливо країни, що розвиваються ігнорують це, вважаючи за краще комерційну та фінансову миттєву вигоду.

Для оцінки впливу на навколишнє природне середовище прийняті різні моделі. У деяких туристських місцях слабо діють нормативні акти, а природоохоронні служби практично відсутні. Однак відсутність нормативної бази, що забезпечує захист навколишнього середовища, не повинно зупиняти процес планування розвитку туризму. Фахівці в цій галузі повинні провести власну оцінку впливу на навколишнє середовище. Слід зазначити, що захист навколишнього середовища є більш простою і дешевою мірою, ніж виправлення завданої шкоди в майбутньому.

Політика розвитку туризму з урахуванням екологічного впливу стає все більш актуальною, і всесвітня туристична організація пропонує багато програм з охорони навколишнього середовища.

Охорона і перетворення рекреаційних територій включає в себе визначення норм навантажень на природні комплекси, виділення зелених зон і курортних лісів, охорону рекреаційних земель, лісовпорядні заходи, охорону підземних вод та мінеральних ресурсів і джерел, збереження чистоти повітряного басейну і д.р.

Туристська діяльність може призвести до негативних наслідків: до небажаних змін природи гірських схилів, до забруднення їх відходами тощо. Розвиток рекреаційної діяльності обертається велелюддям, різким збільшенням числа автотуристів. Питання охорони природних ресурсів повинні вирішуватися задовго до початку експлуатації рекреаційної території, тобто ще в стадії проектування.

Туризм, як правило, виступає фактором, який стимулює виявлення,

Інв.Неподл.	Підп. і дата	Взаєм.інв.№	Інв.№дубл.	Підп. і дата						Арк
										60
										ЕК 19320659
										Вип
										Арк
					№ докум.					
					Підп.					
					Дат					

У менш розвинених країнах через відсутність контролю йде інтенсивне виснаження природних копалин (скам'янілостей). У зв'язку з цим гостро стоїть необхідність розробки планів по захисту навколишнього середовища. Вплив на ґрунт Вплив туризму на ґрунтовий покрив може мати різний характер. Видалення або переміщення верхнього шару ґрунту пов'язане, як правило, з діяльністю людини. Часто земна поверхня погребается під будівлями, автомобільними стоянками та дорогами і т.д. Осипу, зсуви і змив ґрунту можуть викликатися пішими прогулянками туристів. Невеликі осипи можна спостерігати на террасовідними схилах пагорбів. Поверхня таких схилів зазвичай покрита стежками, що проходять по спіралі від вершини до підніжжя. На таких пагорбах туристи зазвичай прогулюються пішки або верхи на конях. Більш руйнівний вплив на ґрунт надають туристи, які рухаються прямо вниз або вгору по схилу. Найбільш уразливі схили древніх вулканів. У густих лісах помірного пояса, зі слабо ущільненими вапняно-кам'янистими ґрунтами, середня швидкість зносу ґрунту зі схилів становить 5-30 см в рік. Відновлення ґрунту і запобігання її подальшого руйнування можливо тільки в тому випадку, якщо туристи будуть користуватися стежками. Крім того, необхідно зміцнювати схили рослинністю. Пошкодження ґрунту, пов'язані з деградацією рослинності, відбуваються зазвичай на стежках і дорогах, а також на великих площах в кемпінгах. Зникнення рослинної підстилки через фрагментації (розпаду на частини і подальшою ерозії і вилуговування) зазвичай відбувається на ранніх стадіях освіти стежок і доріг. Було підраховано, що на новій стежці в густому лісі помірного пояса, по якій пройшло близько 8 тис. Чоловік листяна підстилка за тиждень руйнується на 50%. При цьому, товщина трав'яний підстилки, навпаки, збільшилася, що відображає втрати в наземної рослинності. Роздрібнена листяна підстилка розноситься вітром, посилюючи ефект від витоптування. Особливо сильно руйнується ґрунт під дією копит коней. Тривале руйнування листяної підстилки згубно для екосистем, так як при цьому знижується кількість азоту в ґрунті. Крім того, гинуть мікроорганізми, що забезпечують його освіту і

Підп. і дата
Інв. № дубл.
Взаєм. інв. №
Підп. і дата
Інв. Непопл.

Вип	Арк	№ докум.	Підп.	Дат
-----	-----	----------	-------	-----

ЕК 19320659

Арк

63

кругообіг. Ущільнення ґрунту зазвичай пов'язане з її утрамбовкою. Такий процес спостерігається в степах з карбонатними ґрунтами, уздовж берегів озер, на стежках і дорогах, а також в районах багаторічної мерзлоти. Часто ґрунт утрамбовується під дією транспортних засобів, наприклад, в туристських кемпінгах. Дуже чутливі до проходження транспортних засобів і піших туристів дюни. У США при обстеженні 137 лісових кемпінгів, виявилось, що 70% з них страждає від ущільнення. Карбонатні степові ґрунти відновилися від ущільнення після проходження 8 тис осіб тільки через два тижні.

Ущільнення чинить негативний вплив на здатність ґрунту відновлювати рослинний покрив, так як пошкоджуються корені рослин. В результаті ущільнення порушується дренаж, який викликає змив ґрунту і ерозію, ускладнює доступ вологи та повітря до коріння рослин і ґрунтових організмів. Ці процеси ведуть до скорочення популяцій і до загибелі рослин, зменшується кількість пор в ґрунті, приводячи до скорочення популяцій більших ґрунтових тварин. На щільних, утрамбованих ґрунтах збільшується поверхневий стік. Ущільнення ґрунту на стежках, які використовуються для верхової їзди на конях, також погіршує дренаж і сприяє розвитку процесів заболочування. Крім того, розвиваються глейові процеси, пошкоджуються корені рослин, що ускладнює відновлення рослинного покриву.

На зміну поверхневого стоку також впливають особливості земної поверхні (наприклад, тип рослинності), крутизна схилу, тип ґрунту, початкові дренажні умови. Внаслідок зміни поверхневого стоку найчастіше виникає ґрунтова ерозія. Ерозія ґрунту може привести до незворотних екологічних змін. Знесений (еродований) матеріал зазвичай відкладається в іншому місці, утворюючи конуси виносу ярів або піщані дюни. В іншому випадку, еродований матеріал може засипати рослинність і утворити голі території, на яких також будуть розвиватися ерозійні процеси.

У національному парку на Західній Яві в Індонезії (Gunung Gede Pangrango National Park) дуже швидко розвиваються ерозійні процеси. Це пов'язано з

Інв.Неподл.	Підп. і дата	Взаєм.інв.№	Інв.№дубл.	Підп. і дата						Арк
										64
Вип	Арк	№ докум.	Підп.	Дат	EK 19320659					

великою кількістю відвідувачів, неправильним управлінням, відсутністю у туристів турботи про стан навколишнього середовища. Свій внесок вносять і фізичні фактори, такі як високе середньорічне кількість опадів, крутизна і довжина схилів та ін. Ґрунтова ерозія особливо помітна на стежках, що ведуть до найвищої точки парку і до інших вершин. Її розвиток пов'язаний з тим, що багато людей піднімаються по схилу, не користуючись стежками, або скорочують шлях, розширюючи і поглиблюючи стежку.

Збагачення ґрунту органічними речовинами або евтрофікація, як правило, пов'язана з органічним сміттям, залишеним туристами (головним чином з їжею). Продукти фізіологічної життєдіяльності туристів, коней і собак утворюють додаткове джерело органічних відходів.

Прикладом несприятливого впливу "нестійкого" туризму можуть служити альпійські ґрунту. Втрати рослинного покриву і верхнього захисного горизонту тонкої моренною ґрунту в альпійській зоні Евересту були пов'язані з вирубкою кущів ялівцю на паливо і з видобутком дерну. Ці процеси посилюються негативним впливом на ґрунт випасу худоби і малою кількістю опадів, що не сприяє зростанню рослинного покриву. Тому в альпійській зоні швидкість деградації ґрунтів вище, ніж в степах і лісах.

Вплив на водні ресурси

Проблемам впливу туризму на водні ресурси приділялося достатньо мало уваги в науковій літературі, крім питань, пов'язаних зі здоров'ям населення. Однак проблеми використання землі, пов'язані з якістю води, точкові і неточечних джерела забруднення часто згадуються в літературі, пов'язаної з рекреацією.

Підземні води можуть служити джерелом для забезпечення питною водою жителів і відвідувачів парку. Поверхневі води використовуються в якості рекреаційного ресурсу для відпочинку та купання туристів.

Землекористувачі, забруднюючи воду за межами ООПТ, можуть впливати на якість води всередині її. А так як водні ресурси не мають юридичних

Інв.Неподл.	Підп. і дата	Взаєм.інв.№	Інв.№дубл.	Підп. і дата						Арк
										65
Вип	Арк	№ докум.	Підп.	Дат	EK 19320659					

кордонів, керівництво ООПТ повинна контролювати не тільки діяльність, пов'язану з охоронюваним ареалом, але і за його межами.

Здатність водних ресурсів задовольняти рекреаційні потреби різна, але, в основному, чим більше людей використовують територію, тим більше ризик погіршення якості води. Деякі види діяльності завдають особливо великої шкоди. Використання моторних човнів сприяє розвитку берегової ерозії, поширенню водних бур'янів і хімічних забруднювачів, замулена води в дрібних водоймах.

У водоймах з проточною водою вплив рекреаційного забруднення, як правило, недовго і локалізовано на короткому ділянці. Воно може бути більш тривалим, якщо скидання забруднюючих речовин триває або якщо користувачі водотоку сильно сконцентровані і ведуть неправильну утилізацію відходів. У районах найбільш інтенсивного використання водних ресурсів можуть спостерігатися тимчасові сезонні зміни. Якщо кількість життєздатних бактерій кишкової групи в осаді більше, ніж у воді, то створюється небезпека для здоров'я, в разі розчинення або руйнування осаду. Проблеми органічного збагачення та зараження води бактеріями також виникають в тих районах, де переважають котеджні або наметові містечка, з незадовільною системою очищення стічних вод.

У районах скидання стічних вод інтенсивно розмножуються водорості. У деяких випадках вони можуть обмежувати і припиняти рекреаційну діяльність. Наприклад, береги, порослі волокнистими водоростями, зрощені між собою, виключають рекреаційну діяльність, таку як купання, плавання на човні і т.д. .

Значною мірою схильні до впливу туризму прибережні і морські води. Багато готелів використовують хімікати (хлорне вапно або каустичну соду) для знищення запаху стічних вод або для розчинення жирів і масел. Деякі готелі навіть скидають хлоровану воду з басейнів прямо в море. Хлорорганічні сполуки, які використовуються для дезінфекції води, токсичні для морських організмів.

Інв.Неподл.	Підп. і дата	Взаєм.інв.№	Інв.№дубл.	Підп. і дата						Арк
										66
Вип	Арк	№ докум.	Підп.	Дат	ЕК 19320659					

Звичайно, негативний вплив на прибережні зони надає не тільки туризм. Існує безліч інших джерел забруднення, що впливають на рекреаційну діяльність, таких як: промисловість і сільське господарство; мули, що надходять з поверхневим стоком з територій, схильних до ерозії; насипу під будівництво будинків, підприємств, аеропортів і т.д. ; видобуток корисних копалин на шельфах і в прибережних зонах і ін.

Деякі типи прибережних і морських середовищ існування особливо ранимі. Найменш візуально привабливі місця проживання, наприклад болота, часто використовуються тваринами як притулку. Так як туристи воліють номери з видом на море і близько розташований пляж, готелі зазвичай будуються дуже близько до рівня води, змінюючи природний рух піску, що часто призводить до ерозії. Будівництво аеропорту, такого ж невід'ємний елемент туристської інфраструктури, як і готель, вимагає виділення великого рівного ділянки земної поверхні, що неможливо на малих островах. Тому для будівництва аеропортів використовують рифи, поверхня яких попередньо вирівнюється. При цьому часто пошкоджуються суміжні рифи. На невеликих островах Тихого океану кількість будівельних матеріалів обмежена, тому часто їх джерелом стають корали.

Вплив на рослинність

Рекреаційна діяльність може надавати прямий вплив на видовий склад рослинності. Особливо це характерно для приземного шару, схильного витоптування. Збір рослин в гербарії і букети, при якому вони часто вириваються з коренем, призводить до зникнення деяких видів. Проходження туристських транспортних засобів завдає шкоди рослинності. У заповіднику Маасаї Мага в Кенії водії автомобілів часто згортають з прокладених доріг і перетинають луки в пошуках хижаків. Це веде до локальної деградації трав'яного покриву і до утворення великої кількості доріг, що порушує природну красу природних територій. Для захисту рослинного покриву на охоронюваних територіях були запропоновані наступні заходи: - забезпечити спостереження за

Інв.Неподл.	Підп. і дата	Взаєм.інв.№	Інв.№дубл.	Підп. і дата						Арк
										67
Вип	Арк	№ докум.	Підп.	Дат	EK 19320659					

та організаційні проблеми.

Естетичний вплив на ландшафт

Неконтрольована туристська діяльність значно впливає на естетичні якості ландшафту. Найпоширеніше прояв такого впливу пов'язано зі сміттям, залишеним туристами уздовж доріг і туристських стоянок. Інша серйозна проблема в національних парках по всьому світу - вандалізм. Він виражається в багатьох формах, включаючи написи і малюнки на древніх валунах, що лежать по краях доріг і стежок; здирання кори зі стовбурів дерев; руйнування парканів та огорож і інші види фізичного наруги над навколишнім середовищем.

Вплив туризму на культурне середовище.

На території багатьох національних парків і заповідників перебувають археологічні пам'ятники. Іноді присутність історичних і доісторичних об'єктів стає визначальним фактором для виділення території, що охороняється. Дуже часто ці об'єкти доповнюються природними екосистемами, також представляють інтерес для туристів. Майже всі доісторичні ділянки земної поверхні представляють інтерес для палеоекології, так як вони несуть інформацію про зміни флори і фауни, процесах утворення ґрунту і т.д. Також вони дозволяють історикам встановити способи використання землі в епоху зародження людського суспільства. Таким чином, руйнування земель, що мають археологічну цінність (яке, в основному, відбувається в результаті ерозії), веде і до втрати непоправною інформації. Велику тривогу викликає збиток, що наноситься археологами-аматорами і колекціонерами археологічних цінностей.

Величезний збиток завдає туристська діяльність земляних укріплень, наскального живопису і іншим історичним об'єктам, що привертає увагу туристів. Яскравим прикладом може бути печерний живопис "Maladie verte" у Франції. Протягом 10 років, які вона була відкрита для відвідувачів (з 1949 р), на неї приїжджали подивитися близько 125 тис. Туристів на рік. Але незабаром малюнки стали покриватися водоростями, які розросталися під дією світла і органічних білкових речовин, принесених відвідувачами. Основним джерелом

Інв.Неподл.	Підп. і дата	Взаєм.інв.№	Інв.№дубл.	Підп. і дата	Вип	Арк	№ докум.	Підп.	Дат	ЕК 19320659	Арк
											71

органічних речовин було людське дихання. З 1963 р печери закрилися до тих пір, поки не буде знайдений спосіб запобігання появи водоростей.

Подібна проблема виникла в південній Англії. Там під дією ерозії, викликаній витоптуванням від туристських відвідувань, почали руйнуватися земляні укріплення Бронзового століття, що, безсумнівно, знизило їх археологічну цінність.

Який би підхід не вибирався товариством, зараз незмінно поширюється універсальна міжнародна культура, пов'язана з розвитком телебачення і транснаціональних корпорацій. Туризм сприяє проникненню цієї культури в раніше недоступні і ізольовані регіони. Найбільшому ризику, пов'язаного з культурними змінами, які приносить туризмом, піддаються економічно і політично нестійкі суспільства.

4.2 Організація екотуризму як системи захисту навколишнього середовища

На сьогоднішній день окремі питання, пов'язані з розвитком інфраструктури для туризму і рекреації на ООПТ, отримали регламентацію на рівні спеціальних правил.

До них відносяться правила, затверджені постановами Уряду від 7 листопада 2006 року № 1063 та від 7 грудня 2006 року № 1181, а також правила регульованого туризму і рекреації на території ДНВП, затверджені наказом Комітету лісового та мисливського господарства від 9 лютого 2007 року № 56. Однак, в вищевказаних нормативних правових актах основна увага приділяється регламентації порядку планування, вибору забудовника і надання в оренду земельних ділянок для будівництва (реконструкції) будівель і споруд, інших об'єктів інфраструктури туризму на ООПТ. Разом з тим, вони не містять будь-яких спеціальних вимог по інфраструктурі, що відповідає вимогам організації екотуризму або стійкого туризму на ООПТ. Тому можна сказати, що вони

Підп. і дата					
Інв.№дубл.					
Взаєм.інв.№					
Підп. і дата					
Інв.Неподл.					
Вип	Арк	№ докум.	Підп.	Дат	<div style="text-align: right; font-size: 1.2em; font-weight: bold;">ЕК 19320659</div> <div style="text-align: right; font-size: 0.8em;">Арк 72</div>

сформульовані з урахуванням традиційних підходів і потреб в інфраструктурі, що відповідає масовому туризму. Простіше кажучи, в них відсутні основи для застосування спеціальних вимог, спрямованих на підтримку розміщення невеликих груп туристів на базі гостьових будинків, застосування більш екологічно чистого транспорту, поновлюваних джерел енергії, безпечного видалення відходів, що відповідає концепції екотуризму та сталого туризму на ООПТ. Для вирішення цих завдань представляється необхідним включення пріоритетів розвитку екотуризму та відповідних заходів не тільки в плани управління окремих ООПТ, але також і в стратегічні плани місцевих виконавчих органів, Міністерства сільського господарства, Уряду, програмні документи з розвитку ООПТ.

Регулювання потоків туристів за допомогою створення спеціальних стежок і маршрутів

Ще одним регульованим аспектом туризму і рекреації на ООПТ є облаштування туристських стежок і маршрутів. Ці питання регламентуються для ГПЗ і ДНВП відповідно правилами, затвердженими наказами Комітету лісового та мисливського господарства від 24 жовтня 2006 року № 234 та від 9 лютого 2007 року № 56. Дані правила визначають види туристських стежок і маршрутів, основні вимоги щодо їх проектування, узгодження та твердження. При цьому розроблені стежки і маршрути на основі рекомендацій науково-технічної ради заповідника або національного парку в установленому порядку узгоджуються і затверджуються у формі паспорта стежок (маршрутів) даного конкретного ООПТ.

Необхідно відзначити, що чинне законодавство, регулюючи порядок створення туристських стежок і маршрутів, значною мірою залишає відкритим питання про те, як з їх допомогою регулюються потоки туристів на ООПТ. У цьому сенсі паспорта стежок (маршрутів) передбачають обмеження по максимальній кількості людей в обслуговуваних групах туристів, лімітам обслуговуються екскурсійних груп в тиждень або на місяць (рекреаційне

Інв.Неподл.	Підп. і дата	Взаєм.інв.№	Інв.№дубл.	Підп. і дата						Арк
										73
Вип	Арк	№ докум.	Підп.	Дат	ЕК 19320659					

навантаження), сезонному використанню стежок і маршрутів, наприклад, з метою дати спокій птахам при висиджуванні пташенят.

Розглянуті правила орієнтовані на регламентацію питань створення та облаштування туристичних стежок і маршрутів всередині одного окремо взятого ООПТ. Вони не дозволяють вирішувати завдання щодо забезпечення перерозподілу потоків туристів на більш широкій основі, наприклад, в разі перевищення існуючих потреб і фактичних потоків туристів встановлених норм рекреаційного навантаження для існуючих стежок і маршрутів. На практиці це може вирішуватися за допомогою проектування і облаштування додаткових маршрутів і стежок на території даного ООПТ, пропозиції альтернативних турпродуктів, в тому числі пов'язаних з відвідуванням прилеглих населених пунктів, територій інших ООПТ. У цьому сенсі існуюча система формальних вимог з проектування, облаштування, погодження та затвердження туристичних стежок і маршрутів на рівні окремої ООПТ має доповнюватися більш загальними правилами, прийнятими на рівні Уряду або окремих найбільш привабливих з точки зору туризму регіонів Казахстану, які б забезпечували можливості для підтримки розвитку додаткових маршрутів і стежок, формування альтернативних турпродуктів.

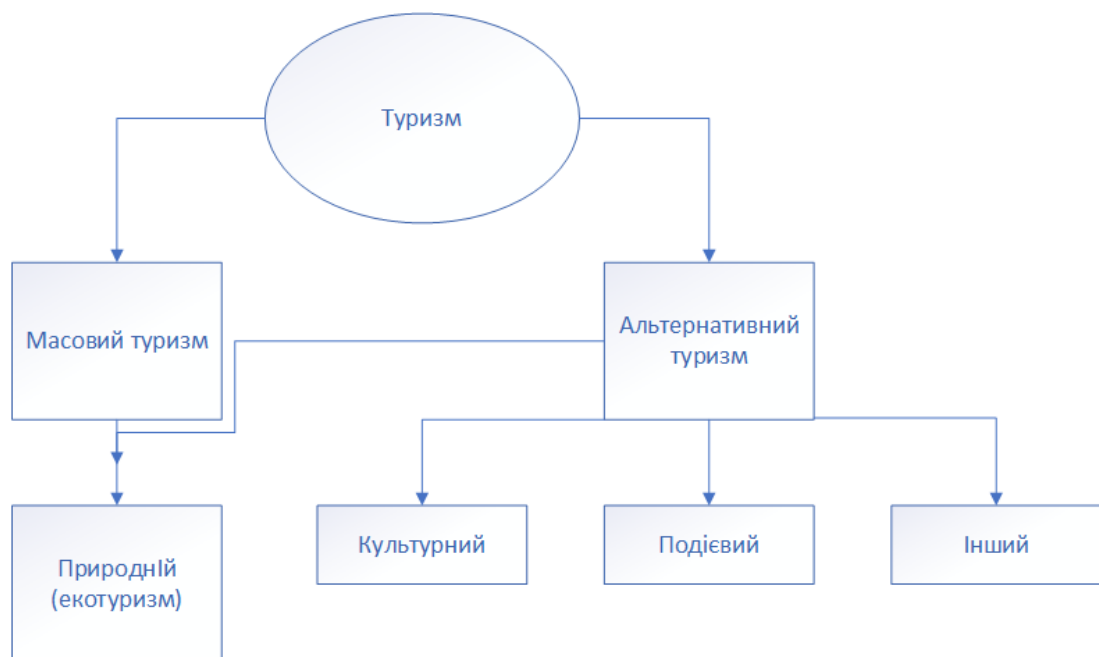

Рисунок 4.1 Розвиток природнього туризму в сучасних умовах

Підп. і дата
Інв.№дубл.
Взаєм.інв.№
Підп. і дата
Інв.Неподл.

Вип	Арк	№ докум.	Підп.	Дат
-----	-----	----------	-------	-----

ЕК 19320659

Арк

74

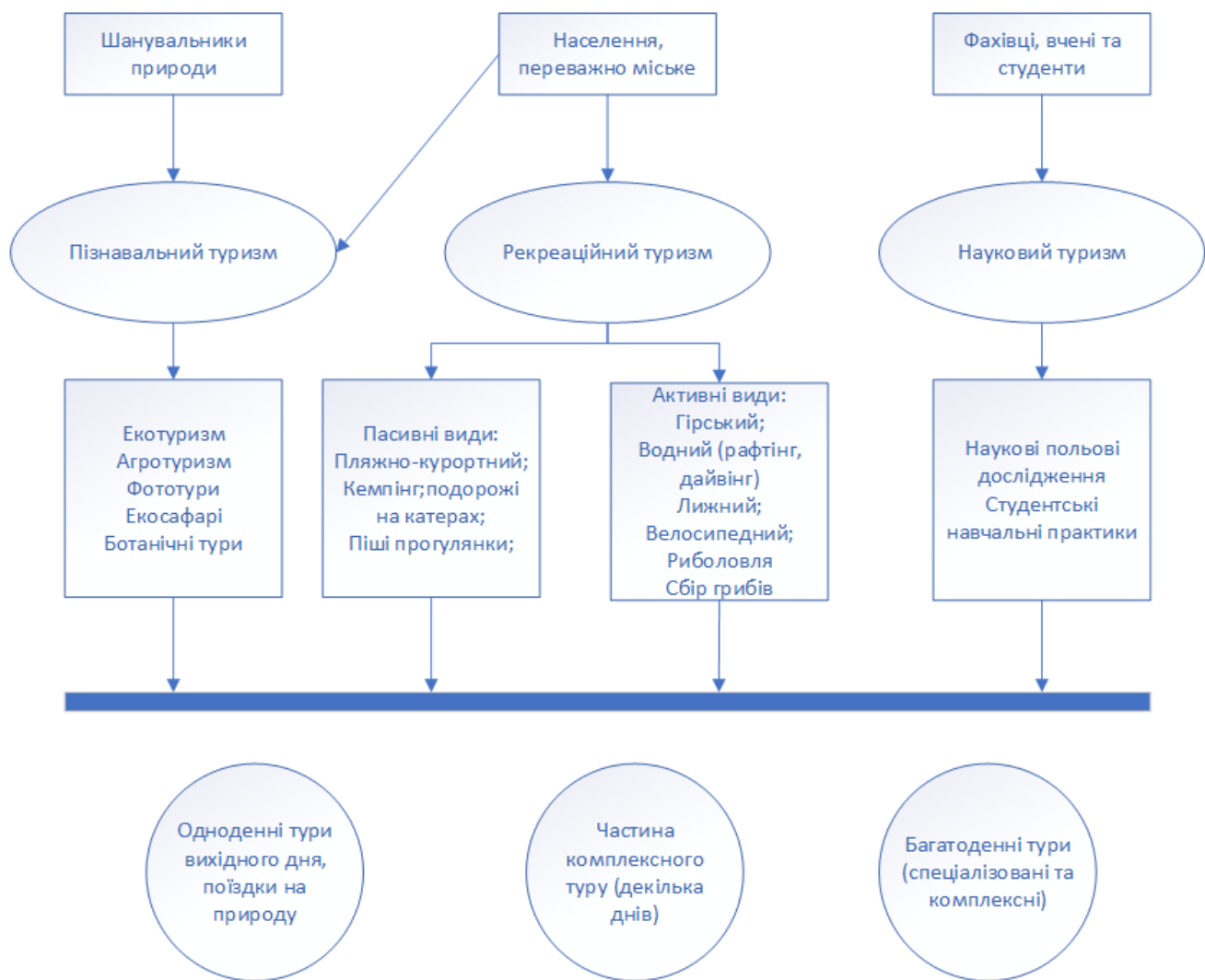

Рисунок 4.2 Суб'єкти, напрямки та види природного туризму

Організаційно-фінансові основи туризму на ООПТ Ключовими з точки зору організаційно-фінансових засад для розвитку туризму на ООПТ є питання визначення і справляння плати за використання ООПТ з метою туризму і рекреації, а також за надані туристам платні послуги. За використання в туристських цілях таких ООПТ, як ДНВП, ГПР і ГПЗ стягується плата в розмірі 0,1 місячного розрахункового показника. У разі місцевих парків розмір плати встановлюється місцевими представницькими органами областей. Всі ці платежі по ООПТ республіканського рівня йдуть в республіканський бюджет, а по місцевим паркам - до відповідних місцевих бюджетів. Вони виплачуються у вигляді перерахування в установленому законодавством порядку або за

Інв.Неподл.	Підп. і дата
	Інв.№дубл.
Взаєм.інв.№	Підп. і дата
	Інв.№дубл.
Вип	Підп. і дата
	Інв.№дубл.

Вип	Арк	№ докум.	Підп.	Дат
-----	-----	----------	-------	-----

ЕК 19320659

Арк
75

заповідного фонду, туристської, рекреаційної та обмеженою господарською діяльністю; – оплата послуг позаштатних сезонних працівників для забезпечення природоохоронної діяльності ООПТ, в тому числі пожежних, сторожів, працівників щодо здійснення рубок догляду та санітарних рубок, лісокультурних робіт, а також працівників, які здійснюють обмежену господарську діяльність; – придбання засобів зв'язку, транспорту та обладнання, механізмів і матеріалів протипожежного, лісозахисного і лісокультурної призначення. матеріалу для відновлювальних робіт, паливно-мастильних матеріалів, засобів зв'язку, обмундирування, зброї та спеціальних засобів захисту; – будівництво, реконструкція і ремонт будівель, споруд та інших об'єктів, пов'язаних з природоохоронною діяльністю; – проведення наукових досліджень в області ООПТ; – організація і утримання музеїв природи та виставок; – розвиток і благоустрій рекреаційних зон; – удосконалення рекламної діяльності; – екологічна пропаганда; – попередження і ліквідація негативних екологічних наслідків. Вимоги до суб'єктів, що організують туризм на ООПТ вимоги до суб'єктів, що організують туризм на ООПТ так і спеціалізовані організації - туроператори. У разі безпосередньої організації туризму самими ООПТ, цим, як правило, займаються відділи екологічної освіти і туризму. Сторонні ж організації повинні мати ліцензію на здійснення туроператорської діяльності.

Порядок ліцензування та кваліфікаційні вимоги до туроператорів встановлюються Законом про ліцензування. Загальні кваліфікаційні вимоги передбачають наявність у туроператора:

- указання на здійснення туристською діяльністю в установчих документах – для юридичних осіб;
- собственого або орендованого приміщення для офісу;
- працівників з туристською освітою, в тому числі гідів (гідів-перекладачів), екскурсоводів, інструкторів туризму, що мають ліцензію на надання послуг інструктора туризму;

Інв.Неподл.	Підп. і дата	Взаєм.інв.№	Інв.№дубл.	Підп. і дата	Вип	Арк	№ докум.	Підп.	Дат	EK 19320659	Арк
											77

- договору на туристичне обслуговування, розробленого відповідно до типового договору;
- собственої або орендованої матеріальної бази і (або) договорів з особами, які надають окремі туристичні послуги, що входять в туристичний продукт - для туроператорської діяльності;
- реєстра туристських маршрутів і стежок;
- програми обслуговування туристів;
- туристської путівки і пам'ятки туриста.

В цілому, вищевказані кваліфікаційні вимоги для цілей ліцензування носять досить формальний характер і не містять будь-яких спеціальних положень, що дозволяють встановлювати відповідність діяльності туроператора і реалізованим їм турів принципам екотуризму або стійкого туризму на ООПТ. По суті справи, можна сказати, що процедура ліцензування діяльності туроператорів не дозволяє вирішувати цю задачу. В цьому відношенні необхідно відзначити, що сучасна міжнародна практика просування екотуризму та сталого туризму багато в чому будується через систему добровільно декларованих і виконуваних стандартів суб'єктами, які організують туризм на ООПТ. Тут можна виділити схеми, засновані на добровільних кодексах і добровільної сертифікації екотуризму та сталого туризму. В рамках таких добровільних ініціатив на початковому етапі встановлюються певні критерії і система добровільних стандартів з екотуризму.

Добровільна ж сертифікація дозволяє перевіряти відповідність як діяльності суб'єктів, що організують екотуризм або стійкий туризм на ООПТ, так і просуваються ними турів, місць для розміщення та відвідування туристів, наприклад, гостьових будинків, екологічних стежки маршрутів, музеїв природи і т.д. У разі добровільної сертифікації, які пройшли оцінку та перевірку на відповідність турпродукти можуть використовувати маркування відповідних добровільних схем.

Інв.Неподл.	Підп. і дата	Взаєм.інв.№	Інв.№дубл.	Підп. і дата						Арк
										78
Вип	Арк	№ докум.	Підп.	Дат	ЕК 19320659					

4.3 Туризм і екологія: взаємозв'язок і взаємодія

Якщо позитивний вплив туризму на економіку країни ні в кого не викликає сумніву, то зв'язок туризму з екологією більше носить негативний відтінок.

В кінці 70-х - початку 80-х років дослідники "говорили про негативну дію туризму на екологію туристичних центрів. У всьому світі почалася дискусія про користь і шкоду туризму для економіки, екології та суспільства, в той час як раніше мова йшла тільки про економіку . Цьому багато в чому сприяла "екологізація" суспільної свідомості, виступи на захист навколишнього середовища. Очевидно, що екологічні питання в майбутньому будуть хвилювати людний ще більше, ніж сьогодні. Зростаюча чутливість навколишнього середовища стимулює значні зусилля щодо захисту і охорони природних ресурсів.

В процесі туристської діяльності неминуче відбувається зміна навколишнього природного середовища. При цьому негативні зміни переважають, завдаючи їй значний і все зростаючий збиток. Можна наводити безліч прикладів на цю чому, закликаючи і переконуючи з їх допомогою в необхідності дбайливого ставлення до природи. Але, як показує практика, ефективність такого роду популяризаторством і моралізування незначна, якщо обмежуватися тільки цим і не приймати більш дієвих заходів щодо захисту природи від негативного впливу туризму. Адже проблема "що таке (екологічно) добре і що таке (екологічно) погано" виходить за узкоекономічні рамки.

Її вирішення вимагає системного підходу, який включав би різноманітні і взаємопов'язані заходи впливу при використанні природних ресурсів в туристських цілях. Такі заходи впливу припускають залучення додаткових технічних, організаційних, соціологічних, ресурсоведчеських і екологічних знань. А це вже проблема управління туризмом, екологічно орієнтованим в широкому

Інв.Неподл.	Підп. і дата	Взаєм.інв.№	Інв.№дубл.	Підп. і дата	Вип	Арк	№ докум.	Підп.	Дат	ЕК 19320659	Арк
											79

РОЗДІЛ 5. ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ

5.1 Аналіз небезпечних та шкідливих факторів, які можуть виникнути під час роботи працівників ландшафтного парку

Актуальність проблем, пов'язаних з безпекою життя, впливає з того, що сучасна людина живе у світі, якому загрожують природні, антропогенні, технічні, екологічні, соціальні та інші фактори.

Статистика свідчить про зростаючий негативний вплив шкідливих та небезпечних факторів на людей та навколишнє середовище, вказує на актуальність проблем, пов'язаних із забезпеченням безпечного життя людей та охорони навколишнього середовища на сучасному етапі розвитку суспільства.

Визначаючи небезпеки, які можуть виникнути під час роботи працівників ландшафтного парку, слід розуміти, що джерелом загроз можуть бути всі живі та неживі люди.

Джерелами (носіями) загроз є:

- всі природні процеси та явища;
- техногенні катастрофи;
- дії людей, які становлять загрозу.

Загрози існують у часі та просторі та приймають форму потоків енергії, речовини та інформації. Загрози не є вибірковими, і коли вони виникають, вони впливають на все матеріальне середовище. Причина, по якій деякі предмети не піддаються певним небезпекам або деякі страждають більше, а інші менше, зумовлена властивостями самих предметів [25].

З метою узагальнення та розробки заходів щодо запобігання всім негативним наслідкам існує необхідність класифікувати небезпеки та джерела, що їх створюють, а також їх фактори (фактори), що безпосередньо призводять

Підп. і дата	Підп. і дата	Взаєм.інв.№	Інв.№дубл.	Інв.№	Вип	Арк	№ докум.	Підп.	Дат	Арк
ЕК 19320659										

до негативного впливу на людей. Тому загрози та їх фактори (фактори) класифікуються за джерелом, місцем розташування, наслідками та втратами, сферою прояву, структурою, характером впливу людини тощо.

Відповідно, успішно класифікуючи небезпеки, які можуть виникнути під час роботи працівників ландшафтних парків, вважається, що всі небезпеки поділяються на чотири групи: природні, техногенні, соціально-політичні та комбіновані. Перші три припускають, що загрози через своє походження належать до елементів навколишнього середовища проживання - природних, штучних (матеріальних, культурних) та соціальних. До четвертої групи належать природно-техногенні, природно-соціальні та соціально-техногенні загрози, причиною яких є поєднання різних елементів середовища проживання.

Отже, за характером і характером впливу всі небезпечні фактори можна розділити на чотири групи:

- фізичний;
- хімічна;
- біологічний;
- психофізіологічні [25].

Так, небезпечний фактор у більшості випадків прихований, засекречений і, як правило, досить складно розпізнати та виявити заздалегідь. А сама небезпека завжди проявляється в певній просторовій зоні - небезпечній зоні. Якщо охарактеризувати територію регіонального ландшафтного парку на основі взаємного розташування зони людей та зони небезпеки, то це можна віднести до ситуації, коли загроза існує лише у місті взаємозв'язку зон, тобто людини ненадовго загрожує інша екологічна та освітня діяльність [25].

Основне завдання регіонального ландшафтного парку - збереження природних цінностей місцевості, на яке покладено виконання ще одного важливого завдання - це організація еколого-просвітницької роботи [21]. Цей процес містить приховані небезпечні фактори, вплив яких на людину за певних умов призводить до травм, гострих отруєнь чи інших раптових погіршень стану

Інв.Неподл.	Підп. і дата	Взаєм.інв.№	Інв.№дубл.	Підп. і дата						Арк
					Вип	Арк	№ докум.	Підп.	Дат	84

ЕК 19320659

здоров'я чи смерті.

Якщо ми говоримо про небезпеку, яка представляється для людей на заповідних територіях, то саме явища, процеси, предмети, властивості за певних умов можуть завдати шкоди здоров'ю чи життю людей. Звичайно, ймовірність нанесення шкоди здоров'ю чи життю людей на заповідних територіях зростає, якщо нехтувати застосуванням заходів захисту та порушувати правила поведінки на цих територіях.

Небезпеки призводять до нещасних випадків, що призводять до смерті, скорочення тривалості життя, шкоди здоров'ю та екологічної чи техногенної шкоди. Наслідки та кількісна оцінка збитку, заподіяного небезпекою, залежать від багатьох факторів. Точніше, оцінка залежить від кількості людей, які опинились у небезпечній зоні, а також від кількості збитків природних ресурсів, перспективних територій, втрати цінностей, які опинились у небезпечній зоні.

Отже, найпоширенішими причинами аварій на заповідних територіях, включаючи ландшафтні парки, є грубі порушення обов'язків працівниками парку, професійна некомпетентність фахівців та запобігання (відсутність відповідної підготовки) робіт з високим ризиком. Для зниження рівня аварійності необхідно, перш за все, здійснити організаційні та виховні заходи, а також посилити трудову та виробничу дисципліну.

Так, небезпечний фактор у більшості випадків прихований, засекречений і, як правило, досить складно розпізнати та виявити задалегідь. А сама небезпека завжди проявляється в певній просторовій зоні - небезпечній зоні. Якщо охарактеризувати територію регіонального ландшафтного парку на основі взаємного розташування зони людини та зони небезпеки, то це можна віднести до ситуації, коли загроза існує лише у місті взаємозв'язку зон, тобто людини ненадовго загрожує інша екологічна та освітня діяльність [25].

Основним завданням регіонального ландшафтного парку - збереження природних цінностей місцевості, на яке покладається виконання іншого важливого завдання, - є організація еколого-просвітницької роботи [21]. Цей

Інв.Неподл.	Підп. і дата	Взаєм.інв.№	Інв.№дубл.	Підп. і дата						Арк
										85
Вип	Арк	№ докум.	Підп.	Дат	ЕК 19320659					

серйозних захворювань та летальних випадків;

- ризик травмування агресивними тваринами, ссавцями, птахами, гадюками та патогенними мікроорганізмами;

- сонячний удар, термічний опік, вплив високих і низьких температур;

- працювати з машинами та механізмами, рухомими частинами обладнання та працювати на висоті без отримання дозволу або періодичної підготовки;

- ризик впливу сильного шуму, інфразвуку, ультразвуку, іонізуючого випромінювання, вібрацій;

- недостатня та низька контрастність освітлення, монотонність виконуваної роботи;

- небезпечні фактори, які можуть виникнути під час виконання службових обов'язків, особливо з боку державної служби охорони.

Укуси отруйних комах і мурах досить небезпечні. І незважаючи на те, що вони кусаються лише для самозахисту, їх укуси можуть вразити досить велику кількість людей. Існує статистика, яка говорить, що укуси комах, мурах, ос та бджіл вбивають більше людей, ніж укуси змії. Уся небезпека укусів зводиться до розвитку алергічних реакцій при розвитку алергічних реакцій на компоненти отрути.

Загалом, укуси комах цілком безпечні, хоча вони можуть доставляти значний дискомфорт. Головна небезпека при укусах полягає в тому, що вони можуть бути носіями небезпечних інфекцій. Таким чином, укуси кліщів можуть загрожувати зараженням такими захворюваннями, як хвороба Діме, плямиста лихоманка, енцефаліт. Після укусу горшкового кліща існує ймовірність розвитку такої хвороби, як короста. Укуси комарів передають малярію, жовту лихоманку та лихоманку денге. Найпоширенішими симптомами набряку є набряки та набряки, біль, почервоніння, свербіж.

Алергія на укуси комах досить поширена. Як правило, реакції помірні, але є винятки. На місці укусу спостерігається значний набряк, може бути висип, біль

Інв.Неподл.	Підп. і дата	Взаєм.інв.№	Інв.№дубл.	Підп. і дата						Арк
										87
Вип	Арк	№ докум.	Підп.	Дат	ЕК 19320659					

випромінювання) та температури. Якщо не дотримуватися простих правил захисту від ультрафіолетового випромінювання, а саме використання засобів індивідуального захисту (шапка, світло, спеціальна форма з натуральних матеріалів і довгими рукавами, сонцезахисні окуляри та крем - захист від сонячних опіків), питний режим може призвести до опіки та втрата свідомості.

При роботі на відкритому повітрі та в складних погодних умовах ризик переохолодження зростає. Тому адміністрація закладу повинна вжити відповідних заходів для організації безпечного виконання роботи. Умови праці в морозну погоду регулюються законодавством України, згідно з яким, щоб уникнути переохолодження, працівникові слід забезпечити: безкоштовно

спецодяг (теплий одяг, взуття, шапка, рукавички, шарф) та наявність декількох наборів уніформи, щоб мати змогу переодягнути мокрий одяг у сухе, добре обладнане місце, де працівник може зігрітися та відпочити під час перерви. Кожному працівникові слід забезпечити медичний огляд у будь-який час року.

Однією з небезпечних ситуацій на відкритому просторі є стихійні лиха. На жаль, працівники не можуть контролювати ці явища, і зазвичай стихійне лихо трапляється раптово. Саме ці явища створюють катастрофічну ситуацію, загрожують життю і призводять до загибелі людей і тварин, знищення матеріальних і культурних цінностей.

Серйозні виробничі травми працівників регіональних ландшафтних парків спостерігаються при роботі з електроприладами, рухомими агрегатами та при роботі з гострими та ріжучими предметами. Цей вид роботи можуть виконувати люди, які пройшли навчання, початкове навчання з охорони праці та які оволоділи практичними навичками безпечного користування пристроями. Незручне поводження з ручним інструментом, їх неправильна робота та непослідовність дій між працівниками можуть спричинити травми нижніх та верхніх кінцівок.

Як результат, працівники заповідної зони піддаються багатьом загрозам, більшість з яких пов'язані з природним розвитком усіх процесів, що

Інв.Неподл.	Підп. і дата	Взаєм.інв.№	Інв.№дубл.	Підп. і дата						Арк
										89
					ЕК 19320659					
Вип	Арк	№ докум.	Підп.	Дат						

2) усіма технічними засобами інформувати всіх працівників про об'єкт;
3) у разі загрози життю працівників об'єкту необхідно терміново організувати рятувальну операцію, доставити їх у безпечні зони, застосувати всі сили та засоби;

4) усі працівники, які не входять до складу екіпажу з метою усунення аварії, повинні знаходитися поза зоною небезпеки. Рятувальні служби визначають безпечну зону;

5) Потрібно вжити всіх необхідних заходів для припинення робіт у всіх приміщеннях, магазинах та інших місцях, де сталася аварія. Не лише робочий процес, пов'язаний із заходами з ліквідації аварії, не зупиняється;

6) необхідно зустріти службу швидкої допомоги, яка приїхала для виявлення або усунення аварії. Екстрена служба повинна отримувати чітку інформацію про вибір найбільш безпечного способу наближення до джерела небезпеки або інших місць, необхідних для виконання своїх службових обов'язків, інформувати про основні загрози об'єкту, особливості будівництва будівель та обладнання;

7) у разі необхідності відповідальна особа зобов'язана ознайомити керівника служби, що проводить операцію з усунення наслідків техногенної події, з планом розташування аварії на об'єкті та допомогти забезпечити виконання цього плану.

Інв.Неподл.	Підп. і дата	Взаєм.інв.№	Інв.№дубл.	Підп. і дата	Арк
Вип	Арк	№ докум.	Підп.	Дат	ЕК 19320659

муніципальної влади та інвесторів спрямовувати зусилля по оптимізації механізмів збереження і відновлення природного і соціально культурного середовища при веденні екотуристської діяльності; 2) Розглянутий автором в 1 главі дослідження принцип «сталого розвитку», що забезпечують оптимізацію параметрів розвитку інфраструктури та інших елементів в рамках розвитку екотуризму на території муніципальних утворень з урахуванням допустимих меж зростання, які об'єктивно задані внутрішніми характеристиками системи і зовнішніми факторами; 3) Принцип ефективності, що лежить в основі функціонування ринкового механізму; 4) Принцип соціального партнерства органів державної влади, суб'єктом підприємництва, місцевої громади та широкого кола зацікавлених громадських організацій всіх рівнів. Дані основоположні принципи лежать в основі розвитку екологічного туризму та природним чином впливають із виведеного визначення поняття «екотуризм». Таким чином, при розвитку даного напрямку органам влади слід спиратися на дані принципи, як на основу побудови місцевих моделей розвитку екотуризму [17]. Еколого-економічний підхід до розвитку екологічного туризму на території муніципальних утворень і ООПТ, як зазначалося вище, повинен включати в себе принцип екологічності, що є основним. Для того, щоб керівники муніципальних утворень могли відштовхуватися від конкретних положень даного принципу, необхідно розглянути його більш детально. Дані положення вказані в додатку А.

Розглянуті принципи можуть бути включені муніципальними утвореннями в перелік обов'язкових заходів при розвитку екотуризму, закріплених у вимогах при розгляді інвестиційних проектів. Таким чином, при розгляді заявок від потенційних інвесторів, муніципальна влада зможуть направляти розвиток потенційних екотуристських територій в екологічно доцільне русло, а використовуючи розроблені в даній дисертації методики оцінки соціальної та економічної ефективності, зможуть приймати рішення на користь найбільш доцільних проектів. При цьому буде враховуватися як принцип бюджетної ефективності проекту, тобто екотуристським діяльність буде приводити до

Інв.Неподл.	Підп. і дата	Взаєм.інв.№	Інв.№дубл.	Підп. і дата						Арк
										95
Вип	Арк	№ докум.	Підп.	Дат	EK 19320659					

виявлення фінансових операцій, а також соціальної ефективності, тобто реалізація проекту сприятиме поліпшенню якості життя місцевого населення, а також буде враховувати екологічні наслідки від туризму, направляючи при цьому кошти від його розвитку на природоохоронні заходи, що в кінцевому підсумку сприятиме комплексному розвитку підвідомчих муніципального утворення територій.

Проте, запуск ринкових механізмів функціонування повноцінного еколого-туристського сектора зусиллями окремих муніципальних утворень неможливий - це зумовлено характером даного ринку. Однак роль муніципальної влади в організації роботи еколого-туристського сектора вкрай важлива з огляду на те, що вони виконують ряд специфічних і унікальних функцій: 1. Муніципальне освіту - один з головних потенційних виробників еколого-туристичного продукту в громадах, поряд з інвесторами і дирекціями ООПТ. 2. Переклад місцевого туристичного потенціалу в активний туристичний ресурс і забезпечення виконання рамкових умов розвитку екологічного туризму, що включають в себе:

доступність місця (наявність транспортної інфраструктури, що забезпечує під'їзд до об'єктів показу); - наявність природних і культурно-історичних об'єктів показу; - екологічна чистота місця і відсутність ознак серйозного негативного антропогенного впливу; - забезпечення безпеки відвідувачів об'єктів показу; - наявність сучасних засобів зв'язку; - забезпечення виконання санітарно-гігієнічних норм; Туристський потенціал конкретної природної місцевості, зокрема ООПТ, є в даному контексті ресурсом. На території ООПТ створюються і обладнуються відповідні кошти розміщення і харчування, а також ведеться розробка і реалізація комплексного пакету туристичних послуг [2]. Іншими словами, на рівні муніципальних утворень реалізується концепція «трех А» (з англ. Attraction, accommodation, availability, тобто розвага, умови розміщення, доступність). Виконання даної концепції полягає в наявності на розглянутих територіях об'єктів показу, наявності пропозиції по культурно-

Інв.Неподл.	Підп. і дата	Взаєм.інв.№	Інв.№дубл.	Підп. і дата						Арк
										96
Вип	Арк	№ докум.	Підп.	Дат	EK 19320659					

розважальній програмі, наявності засобів розміщення і харчування, а також доступності місця, яка полягає в можливості в'їзду на територію об'єкта показу і проїзду до неї, доставки туристів і якості доріг на території району [164]. 3. Провідна роль муніципальних утворень, як представників державної влади, полягає в забезпеченні можливостей для виконання необхідних умов успішної реалізації екологотуристського продукту: - створення індивідуального образу місця (дестинації) - інформаційна підтримка турпродукту (створення карт місцевості, путівники, схем, покажчиків, пр- супровід в пресі, федеральних, регіональних і муніципальних ЗМІ) розвиток дорожньо-транспортної інфраструктури - розвиток інфраструктури ООПТ (створення екомаршрут, екостежок, централізованих місць відпочинку відвідувачів і персоналу, відповідних огорож, урн для сміття) - робота з населенням - супровід комунальних питань (організація питного водопостачання, відведення стоків при наявності гостьових будинків, вивезення утилізації відходів) [6].

Для реалізації екологічного турпродукту необхідно провести комплекс послідовних заходів, починаючи від пошуку інвестора, або пошуку коштів з бюджету на розвиток інфраструктури екотуризму, проектування об'єктів і їх будівництва, до супроводу діяльності в рамках реалізації проекту. Всі ці заходи вимагають активної участі місцевих органів влади, які в свою чергу зацікавлені в подібному розвитку, оскільки, спираючись на методичні вказівки по оцінці економічної (бюджетної) та соціальної ефективності окремого проекту розвитку екотуризму, запропоновані в попередніх параграфах, дії муніципальних утворень сприятимуть поліпшенню як соціальної ситуації на підвідомчій території, так і збільшення наповнюваності бюджету.

Розроблений основі вищенаведеного дослідження еколого-економічної підхід до розвитку екологічного туризму, представлений на рисунку 6.1. Дана концепція, заснована на 4 принципах екологічного туризму, включає в себе заходи органів державної влади, реалізація яких дозволить раціонально використовувати ресурси екологічного туризму. Дані заходи умовно розбиті на

Інв.Неподл.	Підп. і дата	Взаєм.інв.№	Інв.№дубл.	Підп. і дата						Арк
										97
Вип	Арк	№ докум.	Підп.	Дат	EK 19320659					

два напрямки: роботи, пов'язані з переключенням місцевого потенціалу (природного, рекреаційного, культурного і т.д.) в туристський ресурс, а також заходи щодо забезпечення відповідних умов для розвитку екологічного туризму.

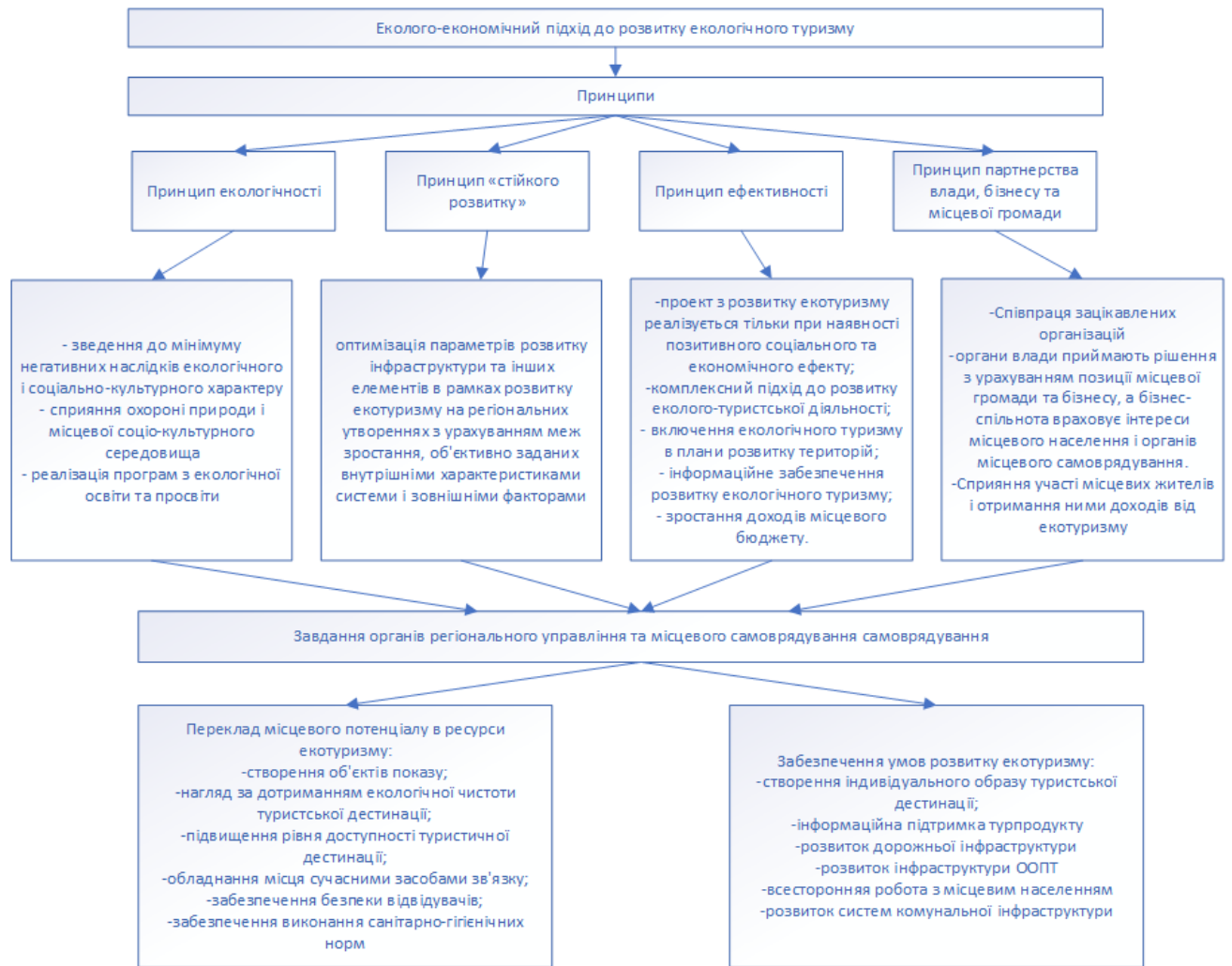

Рисунок 6.1 - Еколого-економічний підхід до розвитку екологічного туризму

До першого напрямку пропонуємо віднести такі заходи, як:

1. Створення об'єктів показу, що припускає виявлення потенційно цікавих для туристів об'єктів показу, а також, при необхідності, створення штучних об'єктів туристського інтересу. Як приклад можуть бути штучно-створені фонтани в дикій місцевості, або наявність вже існуючого мальовничого водоспаду, місця проживання рідкісних птахів, тварин і т.д. Дані заходи доцільно проводити на етапі проектування екотуристської діяльності, а в подальшому покласти їх на дирекцію об'єкта, яка обслуговує і експлуатує об'єкт.

Підп. і дата
Інв.№дубл.
Взаєм.інв.№
Підп. і дата
Інв.№подл.

Вип	Арк	№ докум.	Підп.	Дата
-----	-----	----------	-------	------

ЕК 19320659

Арк
98

Важливим у цьому зв'язку є контроль з боку органів місцевого самоврядування, лісового господарства та наглядових відомств за відповідністю зазначених робіт проектної документації, яка в свою чергу передбачає відсутність або мінімалізацію негативного впливу на навколишнє природне середовище; 2. Нагляд за дотриманням екологічної чистоти місця, що передбачає відсутність негативного впливу на навколишнє середовище від відходів, що утворюються у місцевого населення і відвідувачів об'єктів показу, а також інші заходи щодо підтримання чистоти і порядку. Організацію заходів з вивезення відходів, відповідно до 131 закону, доцільно покласти на органи місцевого самоврядування, а також дирекцію об'єкта; 3. Підвищення рівня доступності місця має важливе значення в разі розташування об'єктів туристичного інтересу в важкодоступних місцях (наприклад в гірській або лісовій місцевості). У таких випадках мова йде про створення відповідної інфраструктури, проте на етапі перекладу місцевого потенціалу в екотуристські ресурси основне значення має розробка програм з комплексного освоєння територій, тобто прийняття змін до генерального плану території, при необхідності переведення земель до відповідної категорії і т.д. Дані заходи здійснюються органами місцевого самоврядування, а контроль здійснюється за допомогою проведення публічних слухань; 4. Устаткування місця показу сучасними засобами зв'язку - дана функція є одним з елементів забезпечення безпеки туристів, що особливо важливо в важкодоступних місцях (наприклад в горах або лісах). Вирішення даного питання автором пропонується покласти на дирекцію екотуристського об'єкта у взаємодії з органами місцевого самоврядування (в частині прокладки кабелів і т.д.); 5. Забезпечення безпеки відвідувачів. На даному етапі передбачається створення системи, яка дозволить захистити туристів як від потенційно небезпечних об'єктів тваринного і рослинного світу (дикі тварини, отруйні рослини), а також створення умов безпечного пересування по ландшафту місцевості, шляхом установки інформаційних попереджувальних табличок, огорож, спеціально-навчених співробітників . Крім цього, безпеку

Інв.Неподл.	Підп. і дата	Взаєм.інв.№	Інв.№дубл.	Підп. і дата						Арк
										99
										ЕК 19320659
										99
					Вип	Арк	№ докум.	Підп.	Дат	

виконати також комплекс заходів з розвитку екологічного туризму з боку інвесторів і дирекцій ООПТ, відображених на рисунку 6.2.

Рисунок 6.2 Заходи з розвитку екологічного туризму на території ООПТ

Виходячи з представлених на малюнку 21 даних, можна зробити висновок про те, що реалізація заходів з розвитку екологічного туризму вимагає комплексного підходу, а також взаємодії та тісної співпраці муніципальних

Підп. і дата
Інв. № дубл.
Взаєм. інв. №
Підп. і дата
Інв. Непопл.

Вип	Арк	№ докум.	Підп.	Дат
-----	-----	----------	-------	-----

EK 19320659

ВИСНОВКИ

На підставі проведених досліджень і аналізу матеріалів можна зробити наступні висновки:

- У сучасному світі туризм є дуже популярною формою відпочинку і приваблює не тільки можливістю активно відпочити, фізично зміцнити в оточенні природних ландшафтів, а й придбати нові знання, познайомитися з унікальними природними і культурно-історичними цінностями різних куточків світу. Розвиток туризму вносить істотний внесок у забезпечення миру і взаєморозуміння між народами;

- В даний час існує велика кількість визначень, запропонованих для екологічного туризму. Перше визначення було дано Г. Цебаллос-Ласкурейном в 1980 р Екологічний туризм, згідно з трактуванням автора, - це подорож у відносно незаймані або незабруднені природні території зі специфічною метою навчання, захоплення і отримання насолоди від споглядання природи, пейзажів, рослин і диких тварин, а також вивчення культурних особливостей цих територій;

- Визначення, прийняте Всесвітньою туристською організацією (ВТО), говорить: "Екотуризм включає всі форми природного туризму, при яких основною мотивацією туристів є спостереження і прилучення до природи";

- Міжнародний Союз охорони природи (МСОП) під екологічним туризмом, або екотуризм, розуміє «подорож з відповідальністю перед навколишнім середовищем по відносно непорушеним природним територіям з метою вивчення і насолоди природою і культурними пам'ятками, яке сприяє охороні природи, надає м'яке вплив на навколишнє середу, забезпечує активну соціально-економічну участь місці жителів і отримання ними переваг від цієї діяльності »(Ceballos-Lascurain, 1993);

- Сфера екотуризму здатна позитивно впливати на стан ринку праці, зростання зайнятості, підвищення рівня добробуту людей, розвиток регіональної

Інв.Неподл.	Підп. і дата	Взаєм.інв.№	Інв.№дубл.	Підп. і дата	Арк	№ докум.	Підп.	Дат	Арк	104
									ЕК 19320659	

економіки, надходження коштів до державної скарбниці. Особливе значення має ця галузь для сільської місцевості, де в найбільшій мірі проявляються негативні економічні явища, пов'язані з сезонною безробіттям, невисокою рентабельністю господарюючих суб'єктів, слаборозвиненою інфраструктурою;

- Розвиток туризму надає стимулюючу дію на такі сектори економіки як транспорт, зв'язок, торгівля, будівництво, сільське господарство, виробництво товарів народного споживання, і становить одне з найбільш перспективних напрямків структурної перебудови економіки;

- В якості основних причин розвитку екотуризму в рамках національної економіки слід зазначити наступні: збереження сприятливого навколишнього середовища і культурної спадщини; в зв'язку з урбанізацією зростання потреби людини в спілкуванні з природою; забезпечення самозайнятості населення;

- Природні туристично-рекреаційні ресурси України досить різноманітні. До них відносяться лісові, лісо-озерні і лісо-річкові природні комплекси, розташовані в екологічно чистих районах, і кліматичні особливості даних районів.

- Зарубіжний досвід розвитку екотуризму свідчить про те, що його розвиток може стримуватися відсутністю інфраструктури і негідною маркетингової опрацюванням;

- Огляд проблем розвитку екотуризму, який в даний час розвивається поза рамками єдиної концепції соціально-економічного розвитку, свідчить про те, що в нашій країні є питань, які успішно вирішені світовими лідерами в області екотуризму;

- Рішення виявлених проблем, а також здійснення заходів, запропонованих в роботі забезпечать зростання привабливості для туристів вітчизняних особливо охоронюваних природних території і сприятимуть вирішенню охорони навколишнього середовища і соціально-економічних проблем конкретних регіонів.

Підп. і дата
Інв.№дубл.
Взаєм.інв.№
Підп. і дата
Інв.№подл.

Вип	Арк	№ докум.	Підп.	Дат

ЕК 19320659

Арк

105

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ

1. Александрова А.Ю. Міжнародний туризм: Уч. посібник для вузів. - К .: Аспект Пресс, 2001. - 464 с.
2. Александрова А.Ю. Структура туристського ринку: Уч. посібник для вузів. - Ж .: Соло Прес, 2002. - 264 с.
3. Географія міжнародного туризму. Зарубіжні країни: Учеб. посібник / Авт.-упоряд. Л.М. Гайдукевич, С.А. Хомич, В.А. Кліцунова і ін. - К .: Аверсев, 2003. - 304 с.
4. Географія туризму: підручник / кол.авторів; під ред. А.Ю. Александрової. - К .: КНОРУС. - 592 с.
5. Дмитрівська Ю.Д. Туристські райони світу: Навчальний посібник - Сімферополь: СДУ, 2011. - 224 с.
6. Драчева Е.Л., Исмаєв Д.К. та ін. Економіка і організація туризму. Міжнародний туризм. / Е.Л. Драчева, Ю.В. Забав, Д.К. Исмаєв і ін .; під ред. І.А. Рябовой, Ю.В. Забаєва, Е.Л. Драчева. - К.: КНОРУС, 2005. - 576 с.
7. Мечковська О.А. Географія туризму: методи аналізу туристського простору: посібник для студентів геогр. фак. / О.А. Мечковская. - Київ:, 2008. - 115 с.
8. Географія міжнародного туризму. Країни СНД і Балтії: навч. посібник / Л.М. Гайдукевич [и др.]; під заг. ред. Л.М. Гайдукевича. - Мінськ: Аверсев, 2004. - 252 с.
9. Туризм в Україні: Посібник для студ. фак. міжнар. відносин / Л.М. Гайдукевич, А.І. Тарасенко, Д.Г. Решетніков, Н.І. Полещук. - Мн .: БДУ, 2001. - 133 с.
10. Христов Т.Т. Релігійний туризм: Учеб. посібник для студ. вищ. навч. закладів. - К .: Видавничий центр «Академія», 2003. - 288 с.
11. Чудеса природи. Атлас чудес світу / Д. Бакстер, П. Кларксон, Е. Крюїс, Б. Ріффенбург. - М .: БММ АО, 1996. - 208 с.

Підп. і дата
Інв.№дубл.
Взаєм.інв.№
Підп. і дата
Інв.Неподл.

Вип	Арк	№ докум.	Підп.	Дат	ЕК 19320659	Арк 106
-----	-----	----------	-------	-----	--------------------	------------

12. Бюлетень Міжнародного товариства екотуризму (TIES) [Електронний ресурс]. URL: http://www.ecotourism-russia.ru/eshche_odna_vnutrennjaja/bjulleten_mezhdunarodnogo_obshchest (дата звернення: 21.09.2010).

13. Дуровіч А.П. Маркетинг в туризмі. Мн., 2004. 496 с.

14. Дроздов А. В. Основи екологічного туризму. - К., 2005

15. Дурович А.П. Формування і розвиток туристичного іміджу // Вісник БГЕУ - 2000 - № 2 - С. 19-22.

16. Екологічний туризм: посібник для студентів установ, що забезпечують отримання вищої освіти за спеціальностями фізичної культури, спорту і туризму / Л. В. Штефан, Д. А. Бессараб. - Мінськ: БГУФК, 2010. - 101-124с.

17. Екологічний туризм в умовах ноосферного розвитку / О. В. Верніковская // Вчення В. І. Вернадського про ноосферу та антикризове соціально-економічний розвиток України: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції 22-23 жовтня 2010 м Київ - Київ. - 612-616с.

18. Екологічний туризм на природоохоронних територіях / Е. Н. Ярощук // Матеріали ІV міжнародної молодіжної науково-практичної конференції "Науковий потенціал молоді - майбутньому Білорусі": 9 квітня 2012 року, м Пінськ, Республіка Білорусь / Поліський державний університет, Рада молодих вчених, Студентське наукове товариство. - Пінськ. - Ч. 1. - 229-230с.

19. Національна доповідь про стан навколишнього середовища в Україні, офіційний сайт Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України [Електронний ресурс] .- -2019 Режим доступу: <http://mepz.gov.ua/ua>

20. Дроздов, А.В. Екологічний туризм в регіонах Близького Півночі: потенціал, сучасний розвиток і перспективи (за участю. Л.П Басанець) [Текст] // «Потенціал Близького Півночі: економіка, екологія, сільські поселення. Київ. Логос. 2014. - С. 354 - 397.

21. Про природно-заповідний фонд України: Закон України від 16 черв. 1992 р. № 2456-ХІІ.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-12> (дата звернення

Підп. і дата	Підп. і дата	Інв.№дубл.	Інв.№	Взаєм.інв.№	Підп. і дата	Інв.Неподл.						Арк
												107
Вип	Арк	№ докум.	Підп.	Дат	ЕК 19320659							

05.12.2020).

22. Проект організації території регіонального ландшафтного парку, охорони, відтворення та рекреаційного використання його природних комплексів та об'єктів. ІЖБ: <https://sorada.gov.ua> (дата звернення 95.12.2020).

23. Проект створення регіонального ландшафтного парку «Сумський». 2017. СНАУ.

24. Сумська обласна рада: веб-сайт.: <https://sorada.gov.ua>.

25. Трунова І.О. Екологічна безпека: курс лекцій для студентів напряму підготовки 6.040106 «Екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування». Вид-во СумДУ, м. Суми, 2013, 115

26. Хенс Л., Мельник Л.Г., Бун Е. Экономика природопользования: Учебник. - Киев: Наукова думка, 1998.

27. Худоба В. Теоретичне обґрунтування доцільності оптимізації мережі регіональних ландшафтних парків України. Н/з. 2011. № 2. С. 242-248.

28. Цивільного захисту України: Кодекс України від 2 жовтня 2012 року № 5403-УІ ШТБ: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17> (дата звернення 05.12.2020).

29. Шапочка М.К. Методичні вказівки до практичних занять, самостійної роботи та контрольних робіт з дисципліни «Екологія та економіка природокористування»: для студентів економічних спеціальностей денної та заочної форм навчання - Суми: СумДУ, 2007. - 80с.

30. Convention on Biological Diversity. United Nations, 1992. URL: <https://www.cbd.int/doc/legal/cbd-en.pdf>.

31. The Natura 2000 protected areas network. URL: <https://www.eea.europa.eu/themes/biodiversity/natura-2000/the-natura-2000-protected-areas-network>.

32. Management Guidelines for IUCN Category V Protected Areas Protected Landscapes/Seascapes. URL: <https://portals.iucn.org/library/efiles/documents/pag-009.pdf>

Підп. і дата
Інв.№дубл.
Взаєм.інв.№
Підп. і дата
Інв.Неподл.

Вип	Арк	№ докум.	Підп.	Дат

ЕК 19320659

Арк

108

Додаток А

Перелік установ природно-заповідного фонду, що належать до сфери управління
Мінекоенерго

№ з/п	Назва юридичної особи	Адреса, телефон, електронна адреса
1	КАРПАТСЬКИЙ БІОСФЕРНИЙ ЗАПОВІДНИК	90600 ЗАКАРПАТСЬКА ОБЛ., РАХІВСЬКИЙ Р-Н, М. РАХІВ, ВУЛИЦЯ ЧЕРВОНЕ ПЛЕСО, 77 (03132) ф.2-26-59, 2-26-32, 2-24-44, 2-27-57, 2-21-93 cbr-rakhiv@ukr.net
2	ПРИРОДНИЙ ЗАПОВІДНИК «ГОРГАНИ»	78400 ІВАНО-ФРАНКІВСЬКА ОБЛ., НАДВІРНЯНСЬКИЙ Р-Н, М. НАДВІРНА, ВУЛИЦЯ КОМАРОВА, 7 (03475) 2-04-83 gorgany@meta.ua
3	ПРИРОДНИЙ ЗАПОВІДНИК «ДРЕВЛЯНСЬКИЙ»	11400 ЖИТОМИРСЬКА ОБЛ., НАРОДИЦЬКИЙ Р- Н, СМТ НАРОДИЧІ, ВУЛИЦЯ СВЯТО- МИКОЛАЇВСЬКА, 301-А drevlyansky@ukr.net
4	ПРИРОДНИЙ ЗАПОВІДНИК «СЛАНЕЦЬКИЙ СТЕП»	55553 МИКОЛАЇВСЬКА ОБЛ., ЄЛАНЕЦЬКИЙ Р-Н, С. КАЛІНІВКА (05159) 9-72-14 zapovidnik96@gmail.com
5	ПРИРОДНИЙ ЗАПОВІДНИК «МИХАЙЛІВСЬКА ЦІЛИНА»	42227 СУМСЬКА ОБЛ., ЛЕБЕДИНСЬКИЙ Р-Н, С. КАТЕРИНІВКА zapovidnyk.cilyna@ukr.net
6	ОПУКСЬКИЙ ПРИРОДНИЙ ЗАПОВІДНИК	98245 АВТОНОМНА РЕСПУБЛІКА КРИМ, ЛЕНІНСЬКИЙ Р-Н, С. ЯКОВЕНКОВЕ, ВУЛИЦЯ ЧОРНОМОРСЬКА, 1 А (06562) 57-007т/ф. opuk2011@mail.ru
7	КАЗАНТИПСЬКИЙ ПРИРОДНИЙ ЗАПОВІДНИК	98213 АВТОНОМНА РЕСПУБЛІКА КРИМ, ЛЕНІНСЬКИЙ Р-Н, М. ЩОЛКІНЕ, 33, КВ. 12 (06557) 2-31-26, ф. 5-86-14; 6-85-08, 6-85-98; kazapwells@rambler.ru
8	ГЕТЬМАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПРИРОДНИЙ ПАРК	42600 СУМСЬКА ОБЛ., ТРОСТЯНЕЦЬКИЙ Р-Н, М. ТРОСТЯНЕЦЬ, ВУЛИЦЯ МИРУ, 6 (05458)6-62-87 getmanski_nnp@ukr.net
9	ІЧНЯНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПРИРОДНИЙ ПАРК	16700 ЧЕРНІГІВСЬКА ОБЛ., ІЧНЯНСЬКИЙ Р-Н, М. ІЧНЯ, ВУЛИЦЯ ЛІСОВА, 43 (04633) т/ф. 2-51-75, т. 2-52-95 ichn_park@ukr.net
10	КАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПРИРОДНИЙ ПАРК	78500 ІВАНО-ФРАНКІВСЬКА ОБЛ., М. ЯРЕМЧЕ, ВУЛИЦЯ ВАСИЛЯ СТУСА, 6 (03434) прийм.2-27-31, ф. 2-28-12,

		ф. 2-28-17, 2-11-55; 2-22-59 cnp@meta.ua
11	КІВЕРЦІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПРИРОДНИЙ ПАРК «ЦУМАНСЬКА ПУЩА»	45200 ВОЛИНСЬКА ОБЛ., М. КІВЕРЦІ, ВУЛИЦЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ, 18 (03365) 2-13-43 nppkiv.tumanpushcha@ukr.net
12	МЕЗИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПРИРОДНИЙ ПАРК	16210 ЧЕРНІГІВСЬКА ОБЛ., КОРОПСЬКИЙ Р-Н, С. МЕЗИН, ВУЛИЦЯ КИБАЛЬЧИЧА, 7 (04656) 3-57-37; 3-56-57 т/ф. 3-56-61 mezinpark@gmail.com
13	НАЦІОНАЛЬНИЙ ПРИРОДНИЙ ПАРК «СВЯТІ ГОРИ»	84130 ДОНЕЦЬКА ОБЛ., М. СВЯТОГІРСЬК, ВУЛ. КУРОРТНА, 1, (06262) 5-57-33, 5-54-57, 5-55-78 nppsvyatygory@gmail.com
14	НАЦІОНАЛЬНИЙ ПРИРОДНИЙ ПАРК «БІЛОБЕРЕЖЖЯ СВЯТОСЛАВА»	57555 МИКОЛАЇВСЬКА ОБЛ., ОЧАКІВСЬКИЙ Р-Н, С. ПОКРОВКА, ВУЛИЦЯ БОРОДИНІВСЬКА, 39 (05154) 2-39-43, ф. 2-39-24 nppbs@ukr.net
15	НАЦІОНАЛЬНИЙ ПРИРОДНИЙ ПАРК «БУЗЬКИЙ ГАРД»	55223 МИКОЛАЇВСЬКА ОБЛ., ПЕРВОМАЙСЬКИЙ Р-Н, С. МИГІЯ, ВУЛИЦЯ ПЕРВОМАЙСЬКА, 83 (05161) 6-13-70, 6-15-52 nppbg@ukr.net
16	НАЦІОНАЛЬНИЙ ПРИРОДНИЙ ПАРК «ВЕЛИКИЙ ЛУГ»	71640 ЗАПОРІЗЬКА ОБЛ., ВАСИЛІВСЬКИЙ Р-Н, С. СКЕЛЬКИ, ВУЛИЦЯ ШЕВЧЕНКА, 37 (06175) 6-19-06, 6-65-78 grandmeadow@i.ua
17	НАЦІОНАЛЬНИЙ ПРИРОДНИЙ ПАРК «ВЕРХОВІНСЬКИЙ»	78712 ІВАНО-ФРАНКІВСЬКА ОБЛ., ВЕРХОВІНСЬКИЙ Р-Н, С. ВЕРХНІЙ ЯСЕНІВ, ПРИСІЛОК ПЕЧИЩЕ, БУД. 3А (03432) 5-37-20 nppverhovuna@ukr.net
18	НАЦІОНАЛЬНИЙ ПРИРОДНИЙ ПАРК «ВИЖНИЦЬКИЙ»	59233 ЧЕРНІВЕЦЬКА ОБЛ., ВИЖНИЦЬКИЙ Р-Н, СМТ БЕРЕГОМЕТ, ВУЛИЦЯ ЦЕНТРАЛЬНА, 27, КОРП. А (03730) 3-60-52, ф.3-63-49, 3-69-06, vyzhpark@ukr.net
19	НАЦІОНАЛЬНИЙ ПРИРОДНИЙ ПАРК «ГОЛОСІВСЬКИЙ»	3035 М.КІЇВ, СОЛОМ'ЯНСЬКИЙ Р-Н, ВУЛИЦЯ УРИЦЬКОГО, 35, КОРП. 1 прийм/ф.221-02-72 golospark@ukr.net
20	НАЦІОНАЛЬНИЙ ПРИРОДНИЙ ПАРК «ГУЦУЛЬЩИНА»	78600 ІВАНО-ФРАНКІВСЬКА ОБЛ., КОСІВСЬКИЙ Р-Н, М. КОСІВ, ВУЛИЦЯ ДРУЖБИ, 84 (03478) 2-22-23, т/ф. 2-37-09 26215347@mail.gov.ua
21	НАЦІОНАЛЬНИЙ ПРИРОДНИЙ ПАРК «ДВОРІЧАНСЬКИЙ»	62702 ХАРКІВСЬКА ОБЛ., ДВОРІЧАНСЬКИЙ Р-Н, СМТ ДВОРІЧНА, ВУЛИЦЯ ПРИВОКЗАЛЬНА, 2, (05750) 7-62-68 dvorichnpp@ukr.net
22	НАЦІОНАЛЬНИЙ ПРИРОДНИЙ ПАРК	35800 РІВНЕНСЬКА ОБЛ., М. ОСТРОГ, ВУЛИЦЯ МАНУЇЛЬСЬКОГО, 88 тел./ф. (03654) 2-24-50, 2-24-51

	«ДЕРМАНСЬКО-ОСТРОЗЬКИЙ»	nppostrog@ukr.net
23	НАЦІОНАЛЬНИЙ ПРИРОДНИЙ ПАРК «ДЕСНЯНСЬКО-СТАРОГУТСЬКИЙ»	41000 СУМСЬКА ОБЛ., СЕРЕДИНО-БУДСЬКИЙ Р-Н, М. СЕРЕДИНА-БУДА, ВУЛИЦЯ НОВГОРОД-СІВЕРСЬКА, 62 (05451) ф.7-14-45, 7-21-70, 7-14-49 nppdesstar@gmail.com
24	НАЦІОНАЛЬНИЙ ПРИРОДНИЙ ПАРК «ДЖАРИЛГАЦЬКИЙ»	75700 ХЕРСОНСЬКА ОБЛ., СКАДОВСЬКИЙ Р-Н, М. СКАДОВСЬК, ВУЛИЦЯ ВОЛОДАРСЬКОГО, 1 (05537) 5-25-80, т/ф. 5-37-34 nppd@ukr.net
25	НАЦІОНАЛЬНИЙ ПРИРОДНИЙ ПАРК «ДНІСТРОВСЬКИЙ КАНЬЙОН»	48600 ТЕРНОПІЛЬСЬКА ОБЛ., ЗАЛЩИЦЬКИЙ Р-Н, М. ЗАЛЩИКИ, ВУЛИЦЯ ОЛЬЖИЧА, 48 (03554) 22-434 dnistercanyon@ukr.net
26	НАЦІОНАЛЬНИЙ ПРИРОДНИЙ ПАРК «КАМ'ЯНСЬКА СІЧ»	74351 ХЕРСОНСЬКА ОБЛАСТЬ, БЕРИСЛАВСЬКИЙ РАЙОН, С. МИЛОВЕ, ВУЛИЦЯ БЕРИСЛАВСЬКА, 33А nppsich@ukr.net
27	НАЦІОНАЛЬНИЙ ПРИРОДНИЙ ПАРК «КАРМЕЛЮКОВЕ ПОДІЛЛЯ»	24800 ВІННИЦЬКА ОБЛ., ЧЕЧЕЛЬНИЦЬКИЙ Р-Н, СМТ ЧЕЧЕЛЬНИК, ВУЛИЦЯ СВЯТО-МИХАЙЛІВСЬКА, 15 (04351) 2-18-88 karmelukove_podilla@ukr.net
28	НАЦІОНАЛЬНИЙ ПРИРОДНИЙ ПАРК «КРЕМЕНЕЦЬКІ ГОРИ»	47003 ТЕРНОПІЛЬСЬКА ОБЛ., КРЕМЕНЕЦЬКИЙ Р-Н, М. КРЕМЕНЕЦЬ, ВУЛИЦЯ ОСОВИЦЯ, 12 (03546) 2-29-10 npp_kremgory@ukr.net
29	НАЦІОНАЛЬНИЙ ПРИРОДНИЙ ПАРК «МЕОТИДА»	87455, ДОНЕЦЬКА ОБЛ., ПЕРШОТРАВНЕВИЙ Р-Н, ВУЛИЦЯ ЦЕНТРАЛЬНА, БУД. 53-Б, С. УРЗУФ meotida_npp@ukr.net
30	НАЦІОНАЛЬНИЙ ПРИРОДНИЙ ПАРК «НИЖНЬОДНІПРОВСЬКИЙ»	73000, М. ХЕРСОН, ВУЛ. ПЕТРЕНКА, 18 (0552) 460-460 nvnnpnd@gmail.com
31	НАЦІОНАЛЬНИЙ ПРИРОДНИЙ ПАРК «НИЖНЬОСУЛЬСЬКИЙ»	37700 ПОЛТАВСЬКА ОБЛ., ОРЖИЦЬКИЙ Р-Н, СМТ ОРЖИЦЯ, ВУЛИЦЯ ЦЕНТРАЛЬНА, 128 (05357) 9-25-17 npp-ns@ukr.net
32	НАЦІОНАЛЬНИЙ ПРИРОДНИЙ ПАРК «НОБЕЛЬСЬКИЙ»	34013 РІВНЕНСЬКА ОБЛ., ЗАРІЧНЕНСЬКИЙ РАЙОН, С. НОБЕЛЬ, ВУЛИЦЯ ЦЕНТРАЛЬНА, 44 dvmecolog@gmail.com
33	НАЦІОНАЛЬНИЙ ПРИРОДНИЙ ПАРК «ОЛЕШКІВСЬКІ ПІСКИ»	75100 ХЕРСОНСЬКА ОБЛ., М. ОЛЕШКИ, ОЛЕШКІВСЬКИЙ Р-Н, ПРОВ. РАКИТНИЙ, 16 oleshki.sands@gmail.com

34	НАЦІОНАЛЬНИЙ ПРИРОДНИЙ ПАРК «ПИРЯТИНСЬКИЙ»	37000 ПОЛТАВСЬКА ОБЛ., ПИРЯТИНСЬКИЙ Р-Н, М.ПИРЯТИН, ВУЛИЦЯ ЄВРОПЕЙСЬКА, 14 (05358) 3-23-86, 2-29-91 parkpyr@meta.ua
35	НАЦІОНАЛЬНИЙ ПРИРОДНИЙ ПАРК «ПІВНІЧНЕ ПОДІЛЛЯ»	80660 ЛЬВІВСЬКА ОБЛ., БРОДІВСЬКИЙ Р-Н, С. ПІДГІРЦІ, ВУЛИЦЯ ГАГАРИНА, 2Б (03266) 4-40-05 park_pp@ukr.net
36	НАЦІОНАЛЬНИЙ ПРИРОДНИЙ ПАРК «ПОДІЛЬСЬКІ ТОВТРИ»	32300 ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛ., М. КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКИЙ, ВУЛИЦЯ ПОЛЬСЬКИЙ РИНОК, 6 (03849) 5-12-70, 5-17-71 npptovtry@ukr.net
37	НАЦІОНАЛЬНИЙ ПРИРОДНИЙ ПАРК «ПРИП'ЯТЬ-СТОХІД»	44200 ВОЛИНСЬКА ОБЛ., ЛЮБЕШІВСЬКИЙ Р-Н, СМТ ЛЮБЕШІВ, ВУЛИЦЯ БОНДАРЕНКА, 47 (03362) 3-01-23, т/ф, 3-01-44 NPPPSL@gmail.com
38	НАЦІОНАЛЬНИЙ ПРИРОДНИЙ ПАРК «СИНЕВИР»	90041 ЗАКАРПАТСЬКА ОБЛ., МІЖГІРСЬКИЙ Р-Н, С. СИНЕВИР, 1626 (03146) ф.2-77-40 npp-synevyr@ukr.net
39	НАЦІОНАЛЬНИЙ ПРИРОДНИЙ ПАРК «СЛОБОЖАНСЬКИЙ»	62002 ХАРКІВСЬКА ОБЛ., КРАСНОКУТСЬКИЙ Р-Н, СМТ КРАСНОКУТСЬК, ВУЛИЦЯ ЗАРІЧНА, 15 (05756) 3-12-61 npp_slobozhanskiy@ukr.net
40	НАЦІОНАЛЬНИЙ ПРИРОДНИЙ ПАРК «ТУЗЛОВСЬКІ ЛИМАНИ»	68100 ОДЕСЬКА ОБЛ., ТАТАРБУНАРСЬКИЙ Р-Н, М. ТАТАРБУНАРИ, ВУЛИЦЯ РАДЯНСЬКОЇ АРМІЇ, 5 (04844)3-28-48, 3-11-96 tyzlivski_lumanu@ukr.net
41	НАЦІОНАЛЬНИЙ ПРИРОДНИЙ ПАРК «ХОТИНСЬКИЙ»	60000 ЧЕРНІВЕЦЬКА ОБЛ., ХОТИНСЬКИЙ Р-Н, М.ХОТИН, ВУЛИЦЯ ОЛІМПІЙСЬКА, 69 (03731) 2-26-30, тел/ф. 2-31-90 nppkhotyn@ukr.net
42	НАЦІОНАЛЬНИЙ ПРИРОДНИЙ ПАРК «ЧАРІВНА ГАВАНЬ»	96400 АВТОНОМНА РЕСПУБЛІКА КРИМ, ЧОРНОМОРСЬКИЙ Р-Н, СМТ ЧОРНОМОРСЬКЕ, ВУЛИЦЯ ЩОРСА, 4 charivnagavan@mail.ru
43	НАЦІОНАЛЬНИЙ ПРИРОДНИЙ ПАРК «ЧЕРЕМОСЬКИЙ»	59100 ЧЕРНІВЕЦЬКА ОБЛ., ПУТИЛЬСЬКИЙ Р-Н, СМТ ПУТИЛА, ВУЛИЦЯ УКРАЇНСЬКА, 174, КОРП. А (03738)2-10-16, 2-11-64, т/ф 2-12-58 nppcheremoskiy@ukr.net
44	НИЖНЬОДНІСТРОВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПРИРОДНИЙ ПАРК	65009 М.ОДЕСА, ПРИМОРСЬКИЙ Р-Н, БУЛЬВАР ФРАНЦУЗЬКИЙ, 89 (048)746-53-07, 746-51-13 dniestrpark@gmail.com

45	ПРИАЗОВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПРИРОДНИЙ ПАРК	72319 ЗАПОРІЗЬКА ОБЛ., М.МЕЛІТОПОЛЬ, ВУЛИЦЯ ІВАНА АЛЕКСЕЄВА, 1 (0619) 44-83-74 priazovpark@gmail.com
46	УЖАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПРИРОДНИЙ ПАРК	89000 ЗАКАРПАТСЬКА ОБЛ., ВЕЛИКОБЕРЕЗНЯНСЬКИЙ Р-Н, СМТ ВЕЛИКИЙ БЕРЕЗНИЙ, ВУЛИЦЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ, 7 (03135) ф. 2-10-37, (03135) 2-38-37 uzhanskij@gmail.com
47	ЯВОРІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПРИРОДНИЙ ПАРК	81070 ЛЬВІВСЬКА ОБЛ., ЯВОРІВСЬКИЙ Р-Н, СМТ ІВАНО-ФРАНКОВЕ, ВУЛИЦЯ ЗЕЛЕНА, 23 (03259) ф. 3-31-34, 3-31-35; 3-35-55 yavorivskiypp@gmail.com
48	КРЕМЕНЕЦЬКИЙ БОТАНІЧНИЙ САД	47003 ТЕРНОПІЛЬСЬКА ОБЛ., КРЕМЕНЕЦЬКИЙ Р-Н, М. КРЕМЕНЕЦЬ, ВУЛИЦЯ БОТАНІЧНА, 5 (03546) 2-15-48 kbs1@ukr.net
49	ХОРОЛЬСЬКИЙ БОТАНІЧНИЙ САД	37800 ПОЛТАВСЬКА ОБЛ., ХОРОЛЬСЬКИЙ Р-Н, М.ХОРОЛ, ВУЛИЦЯ КРЕМЕНЧУЦЬКА, 5 А (05362) 31-9-92 horolbotsad@gmail.com
50	АДМІНІСТРАЦІЯ ПАРКІВ- ПАМ'ЯТОК САДОВО- ПАРКОВОГО МИСТЕЦТВА ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНОГО ЗНАЧЕННЯ «МІСХОРСЬКИЙ», «МАСАНДРІВСЬКИЙ», «ЛІВАДІЙСЬКИЙ»	98635 АВТОНОМНА РЕСПУБЛІКА КРИМ, М.ЯЛТА, ПРОЇЗД ПАРКОВИЙ, 1/2 (0654) 35-18-40 derj.administraciya@gmail.com